

SPRÅKPLAN FLATANGER KOMMUNE 2021 - 2026

OPPVEKST OG KULTUR

Innledning

Dette dokumentet er en felles, overordnet språkplan for barnehagene og skolene i Flatanger. Planen skal sikre sammenheng mellom lovverk og nasjonale planer og praksisen i den enkelte barnehage og skole og er et forpliktende arbeidsdokument som omfatter språkarbeidet i barnehagen og grunnskolen. Målsettinger og fokusområder fra planen tas inn i års- og virksomhetsplanene. Språkopplæringen er et ansvar for alle ansatte i oppvekstetaten i Flatanger kommune, og planen er utarbeidet for å være et praktisk arbeidsverktøy. Ansatte på de ulike enhetene har bidratt i alle deler av prosessen.

Prosesen

Arbeidet med planen startet på ledernivå i august 2019. Fra august til desember 2019 var det en prosess for å finne ut hvilken type plan det var mest hensiktsmessig å utarbeide for å styrke språkferdighetene til barna og ungdommene i kommunen. Det ble konkludert med at vi ønsket en **overordnet språkplan** som favnet mer enn en ren leseplan ville ha gjort. Det ble i januar 2020 satt ned en arbeidsgruppe for utarbeidelse av planen. Arbeidsgruppa for utarbeidelse av planen bestod av Birgit Sørum, Elin Frisendal, Gro Seltveit, Ingebjørg Lindseth, Lovise Angen, Trine Frydenlund og Turid Kjendlie (leder).

Arbeidsgruppa hadde månedlige møter, og mellom disse møtene var det arbeidsmøter der ansatte fra skolene og barnehagene deltok. Elever og foresatte kom med innspill i prosessen, biblioteksjefen og leder hadde egne møter og integreringstjenesten bisto på kapitlet om flerspråklighet. Formannskapet ble informert tidlig i planprosessen, kommunestyret fikk en gjennomgang av hovedtrekkene våren 2020 og den ferdige planen til behandling høsten 2020. Planen var ferdig til oppstart av barnehage- og skoleåret 2020/2021. Arbeidsgruppas leder har videre hatt ansvar for en revidering av planen høsten 2021 i en prosess der ansatte i skolene, barnehagene og biblioteket har kommet med innspill. Planen skal revideres årlig.

Dokumentet

Språkplanen består av ni kapitler. Kapitlene om arbeidet med de grunnleggende ferdighetene lesing, skriving og muntlige ferdigheter er viet mest plass. Planen er laget for digital bruk og har en rekke lenker til nettsider, samt intern linking mellom ulike steder i dokumentet.

INNHOOLD

Lesing	5
Lesing i barnehagen.	6
Lesing i skolen	7
Lesing i begynneropplæringen	7
Lesing på 3. og 4. trinn	9
Lesing på 5.-7. trinn.....	10
Lesing på 8.-10. trinn.....	12
Språkplanen og skole-hjem-samarbeid knyttet til språk og lesing	13
Skriving.....	16
Skriving i barnehagen.....	16
Skriving i skolen.....	18
Skriving i begynneropplæringen	18
Skriving på 3. og 4. trinn.....	20
Skriving på 5. til 7. trinn	22
Skriving på 8.-10. trinn	23
Muntlige ferdigheter	24
Muntlige ferdigheter i barnehagen.....	24
Muntlige ferdigheter i skolen.....	26
Muntlige ferdigheter i begynneropplæringen	26
Muntlige ferdigheter på 3. og 4. trinn.....	29
Muntlige ferdigheter på 5.-7. trinn	30
Muntlige ferdigheter på 8.-10. trinn	31
Det flerspråklige perspektivet.....	34
Ord og begreper	39
Biblioteket som en ressurs i barnehagenes og skolenes språkarbeid.....	40
Kartlegging og verktøy	43
Språkløyper	45

Det overordnet målet med språkplanen er å styrke språkferdighetene til barn og ungdommer i Flatanger.

Delmål:

- Bevisstgjøre ansatte på viktigheten av kontinuerlig språkarbeid, og øke kompetansen knyttet til språk, lesing og skriving, slik at våre barn får likeverdige muligheter til å utvikle kunnskap og ferdigheter, danning og livslang læring.
- Styrke det systematiske samarbeidet mellom barnehage og skole for å sikre en god overgang og et felles faglig fokus, og sikre god overgang mellom ulike trinn i skolen (små-, mellom- og ungdomstrinn).
- Sikre en god lese- og skriveopplæring i alle fag og på alle trinn.
- Stimulere til økt bruk av biblioteket og øke utlånet, både i og utenfor skole-/barnehagetid.
- Stimulere elevenes leseglede og skapende trang, og samtidig vekke deres glede ved andres kunstneriske uttrykk som for eksempel bildekunst og musikk i multimodale tekster.
- Styrke biblioteket som en del av barnehagenes og skolenes pedagogiske virksomhet, og videreutvikle leseambassadørens rolle som pedagogisk ansvarlig for skolebibliotekarbeid.

Tiltak:

- Utarbeide en forpliktende plan for å sikre at det arbeides helhetlig og systematisk med språkarbeidet fra barnehage og ut ungdomsskolen.

Lovgrunnlaget

Rammeplan for barnehagen sier i kapitlet [«Kommunikasjon, språk og tekst»](#) at: «Gjennom arbeid med fagområdet skal barnehagen bidra til at barna får utforske og utvikle sin språkforståelse, språkkompetanse og et mangfold av kommunikasjonsformer. I barnehagen skal barna møte ulike språk, språkformer og dialekter gjennom rim, regler, sanger, litteratur og tekster fra samtid og fortid. Barnehagen skal bidra til at barn leker med språk, symboler og tekst og stimulere til språklig nysgjerrighet, bevissthet og utvikling.

I barnehagen skal barna få mulighet til å erfare ulike formidlingsmåter av tekster og fortellinger, som kilde til estetiske opplevelser, kunnskap, refleksjon og møter med språk og kultur. Personalet skal invitere til utforskning av både muntlige språk og skriftspråk.»

Gjennom arbeid med kommunikasjon, språk og tekst skal barnehagen bidra til at barna

- uttrykker sine følelser, tanker, meninger og erfaringer på ulike måter.
- bruker språk til å skape relasjoner, delta i lek og som redskap til å løse konflikter.

- videreutvikler sin begrepsforståelse og bruker et variert ordforråd.
- leker, improviserer og eksperimenterer med rim, rytme, lyder og ord.
- møter et mangfold av eventyr, fortellinger, sagn og uttrykksformer.
- opplever spenning og glede ved høytlesning, fortelling, sang og samtale.
- utforsker og gjør seg erfaringer med ulike skriftspråksuttrykk, som lekeskrift, tegning og bokstaver, gjennom lese- og skriveaktiviteter.

Personalet skal

- skape et variert språkmiljø der barna får mulighet til å oppleve glede ved å bruke språk og kommunisere med andre.
- synliggjøre språklig og kulturelt mangfold, støtte barnas ulike kulturelle uttrykk og identiteter og fremme mangfold i kommunikasjon, språk og andre uttrykksformer.
- invitere til ulike typer samtaler der barna får anledning til å fortelle, undre seg, reflektere og stille spørsmål.
- oppmuntre barna til å fabulere og leke med språk, lyd, rim og rytme.
- støtte barnas lek med og utforsking av skriftspråket.
- bruke varierte formidlingsformer og tilby et mangfold av bøker, sanger, bilder og uttrykksformer.
- inkludere alle barna i språkstimulerende aktiviteter.

Kompetanseløftet for grunnskolen sier at grunnleggende ferdigheter er en forutsetning for læring i skole, arbeid og samfunnsliv. De grunnleggende ferdighetene er lesing, skriving, muntlige ferdigheter, digital kompetanse og regning. Denne planen vil omfatte arbeid med de tre første av disse ferdighetene.

Elevene skal lære seg å uttrykke seg faglig relevant ved hjelp av det språket og i de sjangrene som er gyldige innenfor de enkelte fagene. **Norskfaget har et spesielt ansvar for muntlige ferdigheter og ferdigheter i lesing og skriving**, men faget er ikke ment å kun være et redskapsfag for andre fag.

Kunnskapsløftet er tydelig på norskfagets relevans og sentrale verdier: «Norsk er et sentralt fag for kulturforståelse, kommunikasjon, danning og identitetsutvikling. Faget skal gi elevene tilgang til kulturens tekster, sjangre og språklige mangfold og skal bidra til at de utvikler språk for å tenke, kommunisere og lære. Faget norsk skal ruste elevene til å delta i demokratiske prosesser og skal forberede dem på et arbeidsliv som stiller krav om variert kompetanse i lesing, skriving og muntlig kommunikasjon.

Faget norsk skal gi elevene innsikt i den rike og mangfoldige språk- og kulturarven i Norge. Gjennom arbeid med faget norsk skal elevene bli trygge språkbrukere og bevisste på sin egen språklige og kulturelle identitet innenfor et inkluderende felleskap der flerspråkighet blir verdsatt

som en ressurs. Faget skal styrke elevenes evne til kritisk tenkning og skal ruste dem til å delta i samfunnet gjennom en utforskende og kritisk tilnærming til språk og tekst. Norskfaget skal gi elevene litterære opplevelser og mulighet til å uttrykke seg kreativt og skapende. Lesing av skjønnlitteratur og sakprosa skal gi elevene mulighet til å reflektere over sentrale verdier og moralske spørsmål og bidra til at de får respekt for menneskeverdet og for naturen.»

Lærere i alle fag har et ansvar for å støtte elevene i utviklingen av de grunnleggende ferdighetene. Innlæring av fagbegrep og fagspesifikk lesing og skriving læres best knyttet til det enkelte fag, og her er faglærer ekspertene. De grunnleggende ferdighetene må derfor utvikles på det enkelte fags premisser og av faglærere som kjenner sitt fags tekster best. Fagene spiller ulike roller i utviklingen av de grunnleggende ferdighetene, og dette er definert i fagplanene. Utviklingen av faglige kompetanse skal skje i samspill med utviklingen av grunnleggende ferdigheter i faget. I undervisningen må disse ferdighetene ses både i sammenheng med hverandre og på tvers av fag. Alle fag skal bidra til å realisere verdigrunnlaget for opplæringen.

LESING

I **Kunnskapsløftet** defineres lesing slik:

«Å kunne lese er å skape mening fra tekst. Lesing gir innsikt i andres erfaringer, meninger, opplevelser og skaperkraft, uavhengig av tid og sted. Lesing av tekst på papir og digitalt er en forutsetning for livslang læring, og for å kunne delta aktivt i samfunnslivet på en kritisk og reflektert måte.

Å lese handler om å kunne forstå, bruke, reflektere over og engasjere seg i innholdet i tekster. Tekster inkluderer alt som kan leses i ulike medier, ikke bare ord, men også illustrasjoner, symboler eller andre uttryksmåter. Kunnskap om hva som kjennetegner ulike typer tekster og deres funksjon, er en viktig del av lesing.»

Overordnede mål for leseopplæringen i barnehagene og skolene i Flatanger

- Vi skal jobbe for å skape, bevare og videreutvikle leselyst og leseglede hos barna og ungdommene våre.
- I barnehagen og skolen skal vi arbeide med å vekke interessen for litteratur, og barnehagebarna/elevene skal få mulighet til å erfare ulike formidlingsmåter av tekster og fortellinger, som kilde til estetiske opplevelser, kunnskap, refleksjon og møter med språk og kultur.
- I skolen starter leseopplæringen fra dag én, og vi jobber bevisst med læringsstrategier før, under og etter lesing.
- Alle faglærere skal arbeide systematisk med lesing i alle fag på fagenes premisser.

- Elevene våre skal utvikle lesekompetanse gjennom å få underveisvurdering som fremmer læring og bidrar til lærelyst.
- Etter endt opplæring skal elevene våre være strategiske lesere.

LESING I BARNEHAGEN.

Mål:

- Barna skal kunne lytte til tekster, få erfaring med og oppleve glede med litteraturformidling.
- Litteraturen skal bidra til å gi barna felles referanserammer og stimulere leken.
- Barna skal bli kjent med varierte tekster fra ulike litterære sjangre.
- Lek med rim, rytme og stavelser i ord.

Arbeidsmåter:

Barna skal møte lesing i barnehagen flere ganger ukentlig, helst daglig. Lesingen kan være høytlesing fra ansatte, skolelever på besøk eller å lytte til lyd bøker. Barna skal få positive erfaringer med lesing, og høytlesing er med og skaper gode relasjoner mellom barn og ansatte.

Å jobbe med tekst i sammenheng er viktig i barnehagen. Å bruke en eller flere bøker som utgangspunkt for et større tema er en arbeidsmåte barnehagene bruker aktivt. Erfaringene fra disse prosjektene blir brukt til å videreutvikles i kommende års språkarbeid. Vi vil at barna i møtet med bøker, skal få erfaring med å lytte til lengre tekster, ta andres perspektiv og møte sang og musikk. Litteraturen kan gi barna innsikt i temaer og spørsmål de ellers ikke ville fått tilgang til. Vi bruker tekstene videre inn i rolleleken og i ulike fysiske omgivelser.

Ansatte skal bruke biblioteket som en ressurs til å finne varierte, tilpassede tekster. Vi bruker et rikt utvalg av tekster, for eksempel eventyr, sagn, fortellinger og dikt. Vi bruker både skjønnlitterære og sakpregede bildebøker, og vi er bevisst på å bruke både fysiske bøker og digitale ressurser. Se mer om bibliotekets rolle i kapitlet «Biblioteket som en ressurs i barnehagens og skolens arbeid».

Ressurser:

Alfheim, I. og Fodstad, C.D. (2014). Skal vi leke en bok? Språktilegnelse gjennom bildebøker. Oslo: Universitetsforlaget

Birkeland, T., Mjør, I. og Teigland, A.-S. (2018). Barnelitteratur, sjangrar og teksttypar (4. utg.). Oslo: Cappelen Damm

Dybvik, H. (2016). Litteratur i barnehagen – et spørsmål om kvalitet? I H. Jæger og J.K. Torgersen (red.), Barnekultur (s. 122–135). Oslo: Cappelen Damm akademisk

Hoel, T., Oxborough, G. H. O., & Wagner, Å. K. H. (2011). Lesefrø. Språkstimulering gjennom leseaktiviteter i barnehagen: Cappelen Damm Akademisk.

[Lesesenterets](#) ressurser for barnehageansatte.

[Samtidslitteratur](#) i barnehagen

Solstad, T. (2016). Samtaler om bildebøker i barnehagen – en vei til opplevelse, lek og meningsskapning. Oslo: Universitetsforlaget.

LESING I SKOLEN

Lesing som grunnleggende ferdighet

Å kunne lese er å skape mening fra tekst. Lesing gir innsikt i andres erfaringer, meninger, opplevelser og skaperkraft, uavhengig av tid og sted. Lesing av tekst på papir og digitalt er en forutsetning for livslang læring, og for å kunne delta aktivt i samfunnslivet på en kritisk og reflektert måte.

Å lese handler om å kunne forstå, bruke, reflektere over og engasjere seg i innholdet i tekster. Tekster inkluderer alt som kan leses i ulike medier, ikke bare ord, men også illustrasjoner, symboler eller andre uttrykksmåter. Kunnskap om hva som kjennetegner ulike typer tekster og deres funksjon, er en viktig del av lesing. Mer om ferdighetsområdene i lesing finner du [her](#).

Lesing er en grunnleggende ferdighet som ifølge **Kunnskapsløftet** skal integreres i opplæringen i alle fag. Alle lærere er dermed leselærere med ansvar for lesing i sine fag. Til hvert fag i **Kunnskapsløftet**, er det en beskrivelse av hva lesing i faget innebærer: **Arbeidslivsfag**, **engelsk** **KRLE**, **kroppsøving**, **kunst og håndverk**, **matematikk**, **musikk**, **norsk**, **samfunnsfag** og **utdanningsvalg**

LESING I BEGYNNEROPPLÆRINGEN

Kompetansemål norsk, etter 2. trinn

- Låne og lese bøker fra biblioteket.
- Leke med rim og rytme og lytte ut språklyder og stavelser i ord.
- Trekke bokstavlyder sammen til ord under lesing og skriving.
- Lese med sammenheng og forståelse på papir og digitalt og bruke enkle strategier for leseforståelse.
- Utforske eget talespråk og samtale om forskjeller og likheter mellom talespråk og skriftspråk.
- Lytte til og samtale om skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål og nynorsk

Læringsmål og aktiviteter i begynneropplæringen

I begynneropplæringen er arbeidet med de grunnleggende ferdighetene kjernen i skoledagen. Elevene skal jobbe med både form og innhold i språket gjennom å leke med rim, rytme og ordstruktur. I begynneropplæringen skal de ansatte og elevene sammen utforske ord innholdsmessig og lydmessig.

Elevene skal øve på å gjenkjenne og lage egne rim og rytmer. Dikt, sanger, rim og regler utgjør en skattkiste for ansatte på småtrinnet. Det er viktig å arbeide grundig med de tekstene elevene møter og å bli lenge i teksten. I arbeidet med tekster, jobber vi med å gjenkjenne og lytte ut lyder i ord med ordets førstelyd og sistelyd. Vi øver på nonord og rimord, synonymer, antonymer homonymer (ord som skrives eller høres like ut, men som har ulik betydning) og homofoner (ord som uttales likt, men som skrives forskjellig).

Når vi jobber med lesing med de minste elevene, jobber vi både med å sette lyder sammen til ord og bryte ordene ned i enkeltlyder. Vi teller og klapper stavelser i ord og setter enkeltord sammen til setninger. Vi øver med barna slik at de etter hvert skal kunne se hvor ordgrenser går i ordkjeder ved lytting og lesing. Elevene skal lære seg bokstavenes navn, lyd (fonem) og form (grafem). Elevene må derfor møte bokstavene hver dag, både visuelt og auditivt.

På småtrinnet skal alle elevene delta i daglige leseaktiviteter med høytlesning, fortelling, sang og språkleker. Ansatte på skolen skal samtale om tekster før, underveis og etter lesing. For de minste, er det viktig med mengdetrening! Lesesenterets Elisabeth Rogved sier at: «Lesing er en vesentlig del av skolegangen på alle trinn og i alle fag. De yngste elevene skal lære å lese, og etter hvert som de blir eldre, skal de lese for å lære.» Hftet «Gi rom for lesing hjemme» gir tips til foresatte. Vi leser for og med elevene hver dag.

Elever som har bokmål, skal tidlig bli kjent med tekster på sidemålet sitt. På småtrinnet innebærer dette at vi også leser og snakker om tekster på nynorsk. Vi bruker barnas nysgjerrighet på språket i arbeidet med tekstene.

Ressurser

Begynneropplæringen, ressurser fra Språkløyper

Bokstavprøve fra Lesesenteret

Kartlegging og diagnostiseringsverktøy

Kartleggingsprøver fra Udir

Leik og læring. Grunnleggjande lese- og skriveopplæring på 1. trinn.»

Lundbergs skjema, leseutvikling

Nynorsksenteret

På sporet- tidlig intensiv opplæring i lesing

Rask progresjon i bokstavinnlæringa - film

LESING PÅ 3. OG 4. TRINN

På 3. og 4. trinn jobber vi systematisk med å få elevene til å bli teknisk gode lesere. Dette innebærer at de skal lese ordene riktig ved at de mestrer språklydene og lyderingsteknikk på nye ord og bruker stavelseslesing på lange ord. Vi øver på å kjenne igjen sammensatte ord og å sette sammen ord selv. For å bli sikre lesere, må elevene også forstå det de leser. I arbeidet med lesing må vi derfor bruke vi tekster i ulike sjangre. Det er viktig å bruke både skjønnlitterære tekster som eventyr, fortellinger, vitser og gåter og ulike fagtekster, både fra lærebøkene, Internett og fra fagbøker for barn. Vi leser for og med elevene hver dag, og vi er bevisste på å velge tekster både på bokmål og nynorsk slik at elevene tidlig blir kjent med sidemål. [Nynorsksenteret](#) har gode ressurser for arbeidet med tekster, både nettressurser og nedlastbart materiale. Blant annet finnes dette [heftet](#) med tips om gode bøker på nynorsk for 1.-4. trinn.

Leseopplæringen på 3. og 4. trinn må være systematisk, og det er viktig med mengdetrening. Biblioteket vårt har et rikholdig utvalg av sakprosa. Vi bruker [biblioteket](#) som en ressurs til å finne varierte, tilpassede tekster i alle fag, og det settes av tid til lesing hver dag. Vi varierer mellom individuell stillelesing og lesing sammen, med skjønnlitteratur og med lesing i fag.

Når vi jobber med lesing, skal tekstene settes i en sammenheng og lærerne må buke strategiene med førlesing aktivt. Når vi jobber med førlesing, finner vi elevenes førkunnskap om temaet og forbereder dem på teksten. I førlesingsfasen kan læreren snakke om nye ord fra teksten, forklare begreper, bruke BISON, VØL eller andre [læringsstrategier](#) som i lenket lesestrategihefte fra Skien kommune.

På 3. og 4. trinn jobber vi også systematisk med leseforståelsen. Elevene må ha tilpassede, varierte tekster i ulike sjangre. Å lese og gjenfortelle er en strategi 3. og 4. klasse skal videreutvikle. Elevene skal utvikle fortellerkunnskap. Elevene må få differensierte spørsmål knyttet til tekstene de leser. I arbeidet med lesing trener vi elevene på å finne informasjon i tekster, å tolke og sammenholde informasjon og å reflektere over og vurdere form og innhold i tekster. Dette er de ferdighetene vi måler i de nasjonale prøvene i lesing. I [veiledningen](#) til disse, presiseres at: «Dei tre aspekta finst ikkje som åtskilte ferdigheiter hos elevane. Det er derfor ikkje eit mål å vurdere dei som avgrensa delkompetansar», men alle tre ferdighetene er viktige å trene på. Lærerne som underviser på 3. og 4. trinn, må sette seg godt inn i [de nasjonale prøvene](#) i lesing og være kjent med og oppdaterte på hva som forventes av elevene ved overgangen til 5. trinn. Elevene må allerede på 4. trinn bli kjent med de ulike oppgavetyperne de vil møte i de nasjonale prøvene.

I tillegg må også elevene få lese mye for lesingens og opplevelsens skyld. Målet er at de skal oppleve leseglede både i felles høytlesing og når de leser på egen hånd. Vi må derfor la elevene velge tekster selv ut fra sine interesser. Leselystprosjekter og -kampanjer kan stimulere til leseaktiviteter, og kan være en ytre motivasjon som kan få elevene interesserte i lesing.

Revidert 12.12.2021.

Foruten å observere lesing systematisk for å fange opp de som strever med lesing, må vi tilpasse og stimulere de sterke leserne slik at de kommer seg videre i sin leseutvikling. [Lundbergs skjema](#) for hhv lese- og skriveutvikling brukes også på 3. og 4. trinn til kartlegging og gir et godt grunnlag for å finne tilpassede tekster.

Stasjonsundervisning er en god organisering for å jobbe med de grunnleggende ferdighetene, og det gir gode muligheter for differensiert undervisning. Her kan en koble sammen lesing, [skrivning](#) og [muntlige ferdigheter](#) og gjerne bruke den samme teksten på mange ulike måter.

Lesing og skrivning må gå hånd i hånd. Å trene på høyfrekvente ord er en vesentlig del av både lese- og skriveopplæringen på 3. og 4. trinn. "[Lesetrim](#)" på Sandefjordskolen er et eksempel på en god nettside til trening.

Ressurser:

[Faglig lesing fra lærer til elev](#) (artikkel av Vigdis Refsahl om leseforståelse og læringsstrategier)

[Fartsblind leseopplæring](#)

[Kompetansemål norsk](#)

[Lesemester](#)

Om [førlesing](#) fra Nysgjerringper

[Sett av tid til elevenes egen lesing](#)

LESING PÅ 5.-7. TRINN

Den systematiske leseopplæringen fortsetter på mellomtrinnet. Også her er det viktig at en setter tekstene en skal lese inn i en sammenheng. Lærerne må være bevisste på hvordan en jobber før, under og etter lesing. Elevene må lære seg ulike lese- og læringsstrategier som BISON, tankekart, nøkkelord og nøkkelsetninger, spørsmål og svar til teksten og VØL-skjema. Elevene må øve på å tilpasse lesingen til ulike formål (skumlese, letelese og nærlese).

Å finne tekster som er interessante for elevene, krever både at vi kjenner elevenes lesepreferanser, vet hvilket nivå de er på med lesingen sin og kjenner til ny barne- og ungdomslitteratur. Her vil samarbeidet med [biblioteket](#) være viktig. På hjemmesiden til [Norsk barnebokinstitutt](#) (NBI) er det oppdaterte lister med litteratur for barn og unge.

På mellomtrinnet leser vi tekster på både hovedmålet og sidemålet til elevene, samt tekster på nabospråkene svensk og dansk. Nynorsksenteret har mange ressurser som kan være til hjelp for lærerne, blant annet konkrete metodiske tips som springedikttat, og et eget tipshefte med oversikt over gode bøker på nynorsk for 5.-7. klasse. Norden i skolen har ressurser til arbeidet med nabospråk.

Mengdetrening er fortsatt viktig. Å lese og gjenfortelle både skjønnlitterære og sakpregede tekster må vi jobbe med gjennom hele mellomtrinnet. Vi må jobbe med sammensatte tekster og trene elevene på å tolke og analysere. Det er viktig at vi hver høst følger opp resultatene fra kartlegginger og de nasjonale prøvene for å se hvilke områder vi må jobbe enda grundigere med. Å være god kjent med de nasjonale prøvene, er derfor viktig for alle lærerne.

Lesekurs og lesekampanjer utfyller og styrker den daglige lesetreningen. Sommerles i samarbeid med biblioteket og foresatte, lesebingo, lesevake, bokutstillinger og forfatterbesøk, er eksempler på leseaktiviteter vi legger inn i årsplanene våre. Elevene må også få tid til å lese for opplevelsens skyld (lystlesing). Det settes av tid til lesing daglig og alle klassene har fast bibliotektime hver uke.

Også på mellomtrinnet jobber vi med høyfrekvente ord. Arbeidet med ord og begreper skal inngå som en naturlig del av undervisningen i alle fag.

Ressurser

Aftenposten junior

Foreningen !les

Faglig lesing fra lærer til elev (artikkel av Vigdis Refsahl om leseforståelse og læringsstrategier)

Kompetansemål norsk

Lesesenteret

Norsksidene

Nynorsksenteret

Nysgjerrigper

«Snipp», «Snapp» og «Snute». Hefter i leseforståelse fra Cappelen Damm.

Tidligere nasjonale prøver og eksempeloppgaver i lesing fra 5. og 8./9. trinn.

LESING PÅ 8.-10. TRINN

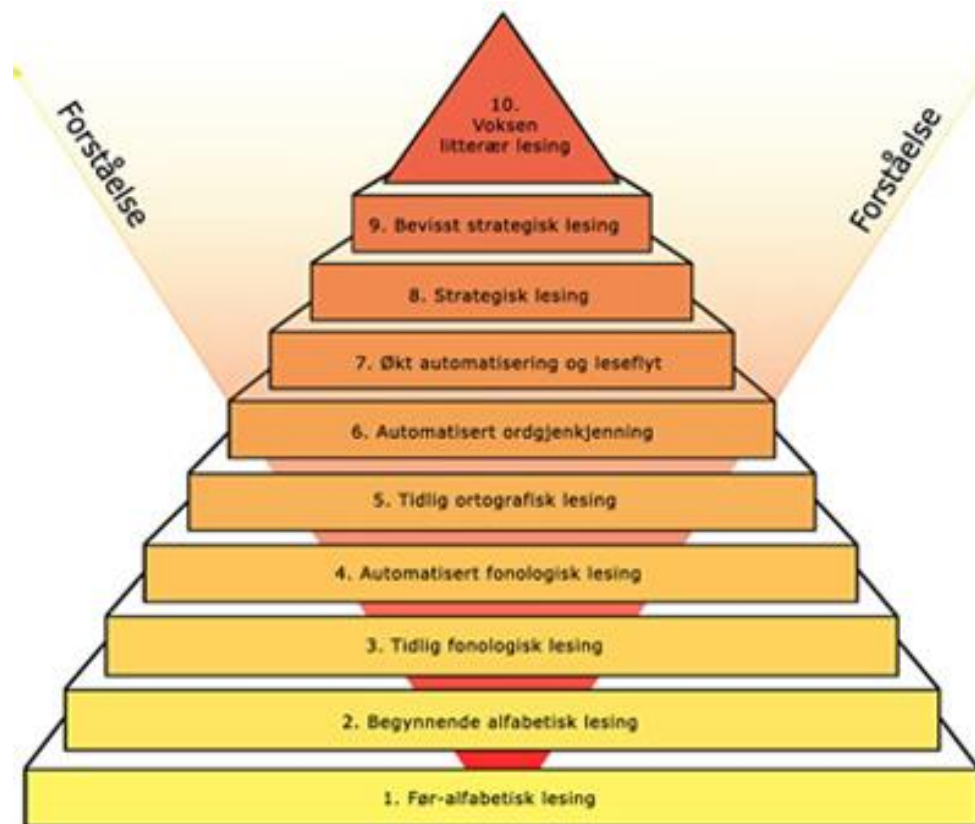
På ungdomstrinnet jobber vi med å få elevene våre til å bli strategiske lesere, dvs. at eleven skal utvikle god tekstkompetanse og bruker hensiktsmessige lesestrategier. For å oppnå dette, må ulike lese- og læringsstrategier brukes aktivt, og elevene må i større grad få velge hvilke strategier de finner hensiktsmessige i arbeidet med de ulike tekstene. Også på ungdomstrinnet er det viktig for lærerne å være bevisste på hvordan en jobber med tekster før, under og etter lesing.

Vi ønsker at elevene på ungdomstrinnet skal være aktive, engasjerte og motiverte lesere. De fleste elevene på trinnet har automatisert ordlesing og har god leseflyt. Elever som strever med dette, må følges tett opp med fokus på den andre leseopplæringen og for å hjelpe dem til å finne leseleden og leselyst. SOL-pyramiden til høyre viser de ulike nivåene i leseutviklingen. Når elevene starter på ungdomstrinnet, bør de være på trinn 7/8 i denne. SOL, eller Systematisk Observasjon av Lesing, er et godt verktøy for å holde øye med elevenes leseutvikling.

På ungdomstrinnet skal elevene møte tekster på hovedmålet og sidemålet, på nabospråkene og oversatte tekster fra samisk og andre språk. Nynorsksenteret og Norden i skolen har undervisningsressurser på sine hjemmesider.

Leseglede er viktig også i forhold til de største elevene. De skal lese mye selv, og vi skal lese høyt for dem. Norsklærer på ungdomstrinnet har ansvar for at det blir lest minst en, helst to bøker høyt hvert skoleår. Elevene må daglig få tid til å lese for opplevelsens skyld, og hver klasse har fast bibliotektime hver uke.

På ungdomstrinnet jobber vi mye med begrepsforståelse. Les mer om dette i kapitlet om ord og begreper. Alle lærere er leselærere- også på ungdomstrinnet. Leseopplæringen må ta utgangspunkt i det enkeltes fag egenart. Lesesenteret har mange ideer til hvordan en kan jobbe med lesing i hvert enkelt fag og både NrK skole og Språkløyper kan gi hjelp i arbeidet.

Ressurser

Foreningen !les
Framtida junior

Kompetansemål norsk
Lesesenteret

Lesetrim, Sandefjordskolen
Nasjonal digital læringsarena

Norsksidene
Nynorsksenteret
Skrivesentere

SPRÅKPLANEN OG SKOLE-HJEM-SAMARBEID KNYTTET TIL SPRÅK OG LESING

Alle foreldremøter for 1.-7. klasse skal ha lese- og/eller skriveopplæring som tema. Barnehagene bør også ha lesestimulering fast på agendaen. Lesesenteret har inspirasjonsfilmer til møter for barnehage og 1. klasse, og i Språkløyper finnes mye godt materiell som kan brukes på foreldremøter for både barnehage og skole.

Tema på foreldremøtene:

Skolestartere: Lese- og skriveopplæringen

5.klasse: Lesestrategier

6.klasse: Skriveløype

7.klasse: Presentasjon (muntlig)

Forventninger fra barnehagen til foresatte om arbeidet med ord og lesing hjemme:

Les høyt til eller lytt til lydbok sammen med barnet ditt hver dag!

Forventninger fra skolen til foresatte om arbeidet med ord og lesing hjemme 1. og 2. klasse

Les høyt til og sammen med barnet ditt hver dag. Første- og andreklassinger som er i gang med leseopplæringa, trenger mengdetrening. De trenger mange repetisjoner på bokstav-lyd-forbindelsen for å avkode automatisk og få god leseflyt.

Etter hvert som barnet knekker lesekoden, kan dere lese en setning hver, lese i kor eller bytte på hvem som leser og hvem som lytter. I begynnelsen bør barnet følge ordet med fingeren, blant annet for å innprente leseretning. Hvis barnet står fast ved lesingen av et ord, husk å bruke bokstavenes lyd. Gi barnet ros hvis det retter egne feil. Be barnet finne spesielle ord i teksten og let etter bokstaver. Snakk sammen om det dere har lest og vis interesse for bøker og lesing! Du er en veldig viktig rollemodell for barnet ditt.

Lesing skal være en positiv opplevelse! Gi ros og støtte, vår tålmodig og husk at barna lærer å lese i veldig ulikt tempo. Læreren må sørge for at hver enkelt elev får tekster som passer hans/hennes leseferdigheter. I tillegg til tekstene læreren velger ut, oppfordrer vi foresatte til mest mulig lesing. All lesing hjemme er bra Lesingen må ikke foregå bare fra bok. Les på melkekartongen, les bruksanvisninger, skilt, tegneserier m.m. Snakk om språk, og øv i hverdagslige situasjoner, for eksempel ved frokostbordet: «Kan du sende meg en ting på M?», «Jeg har lyst på et pålegg som rimer på kost- hva er det?»

La barnet skrive hjemme! Det er viktig for leseutviklinga å koble bokstaver med lyder. Barna kan skrive enkle ord på handlelisten, skrive brev, SMS eller bruke skriving i rollelek. La dem få papir og skrivesaker og forsøk å sette dem i gang med å leke barnehage, skole, butikk eller andre arbeidsplasser de har et forhold til. La barna skrive uten å korrigere feilene deres.

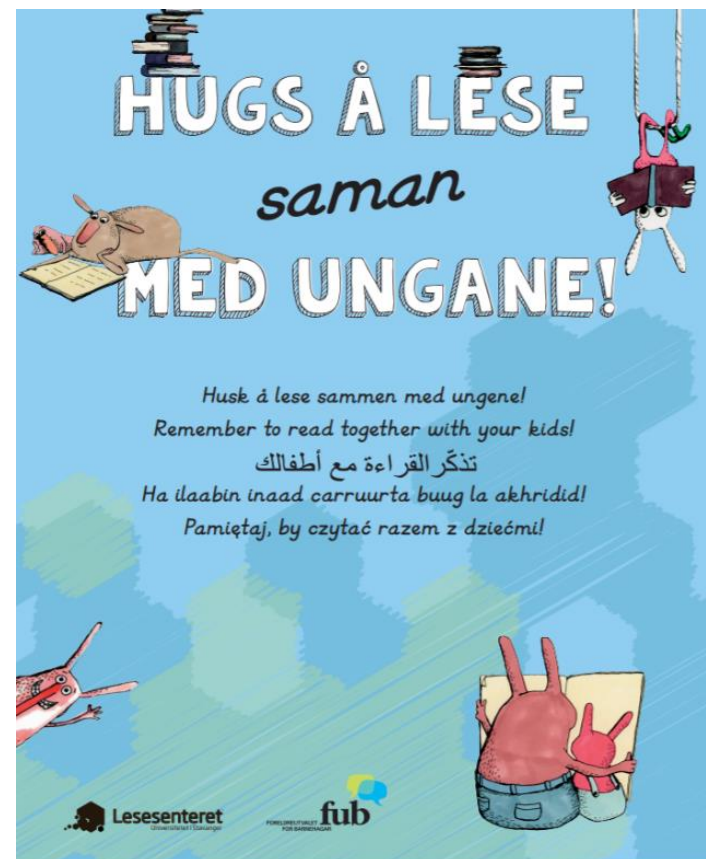
Lek med ord og bokstaver sammen med barnet! Bruk rim og regler, lek «Mitt skip er lastet med» og andre språkleker. Spør læreren om tips!

Ha bøker hjemme som dere kan lese sammen til felles hygge og opplevelse. Bruk biblioteket! Der er det en mengde gode bøker tilpasset alle lesenivåer. Det er åpent hver tirsdag ettermiddag fra kl. 17.00-19.30. På nettsiden til Norsk barnebokinstitutt finner dere oversikt over mange gode lesetips for barn og ungdom, se [Barnebokinstituttet](#)

Forventninger fra skolen til foresatte om arbeidet med ord og lesing hjemme 3. og 4. klasse

Les høyt og sammen med barnet ditt hver uke. Mengdetrening er fortsatt viktig! Se avsnittet over, rådene der er gode råd også for foresatte på 3. og 4. trinn. Lesesenteret peker på at elever som skårer høyt på leseundersøkelser, leser mer på fritiden enn de som skårer lavere. Det viktigste er å finne lesestoff som engasjerer barna, på et nivå som er tilpasset dem.

Foreldre og ansatte i skolen er rollemodeller for barna. Det er derfor viktig å vise barna at lesing både kan være til nytte og glede i voksenlivet. Foreningen [Iles](#) har gode tips på sin nettside. Snakk også sammen med barna deres om tekster de jobber med på skolen. Vis interesse for og fortell barna deres at skole og lesing er viktig!

Forventninger fra skolen til foresatte om arbeidet med ord og lesing hjemme 5.-7. klasse

På mellomtrinnet får elevene lese-lekse ukentlig. Vi forventer at foresatte følger opp at barna leser hjemme. Be dem gjerne lese til dere, og snakk om tekstene de leser.

Inviter dem inn i ulike typer tekster og vis interesse for de ulike tekstene barna leser, enten de er på Internett, i bøker eller blad! Ta barne- og ungdomslitteraturen på alvor. Det finnes et utall nye, gode bøker som også foresatte kan finne glede i å lese. Kanskje er det klassikere fra egen barndom som kan hentes fram, eller en kan se en bok som er filmatisert og lese boka før eller etterpå?

Se på nyheter sammen, og snakk med dem om hva som skjer rundt i verden, og vis dem ulike kilder for informasjonshenting.

Ha bøker og annet lesestoff tilgjengelig. Bruk biblioteket, og byttelån bøker med venner og kjente. Det er flott med lesende forbilder på skolen og hjemme, og det er viktig at ungene ser at det finnes en bok for enhver. Om en som voksen selv strever med lesing, er nettsiden til «Leser søker bok» en fin nettside for å finne passende bøker. Ellers har Nasjonalbiblioteket mange gode bøker digitalt- aldeles gratis! Trenger dere tips til hvilke bøker som kan passe til barna, har Norsk barnebokinstitutt laget en nettside med lesetips.

Oppfølging av leseopplæringen

Å samtale om elevens leseferdigheter og utviklingen siden sist er et fast punkt på alle utviklingssamtaler ved Lauvsnes og Utvorda skoler.

Kilder

Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver
Grunnleggende ferdigheter
Lesesenteret

Læreplanverket
Norsk barnebokinstitutt
Om ord- og begrepslæring fra Frøya kommune.
Rammeplan for barnehagen

Språkplan Bjøråsen skole
Språkplan Drammen
Språkplan Harstad

Tid for lek og læring
Stortingsmelding 19 (2015-2016).
Veileder. Innføringstilbud for nyankomne minoritetsspråklige elever.

SKRIVING

Udir tar utgangspunkt i fem prinsipper for god praksis. Lærerne må prioritere å:

1. Skrive mye i alle fag på fagets premisser og bruke skriving i kunnskapstilegnelsen.
2. Bruke Vurdering for læring for å fremme elevens skriveutvikling.
3. Gi elevene strategier de kan ta i bruk når de skriver.
4. Å gi rammer som støtte for elevenes skriving.
5. Skape et klasserom der en diskuterer tekster og skrivning.

Rammeverket for grunnleggende ferdigheter

Overordnede mål for skriveopplæringen i barnehagene og skolene i Flatanger

- I barnehagen skal vi arbeide med å vekke interessen for, og få erfaring med skriving og skriveaktiviteter.
- I skolen starter skriveopplæringen fra dag én og bygger på prinsippene om oppdagende skriving og veiledet skriving.
- I Flatanger skal vi arbeide systematisk med skriving i alle fag på fagenes premisser.
- Elevene våre skal utvikle skrivekompetanse gjennom å få underveisvurdering.
- Etter endt opplæring skal elevene våre være strategiske skrivere.

SKRIVING I BARNEHAGEN

I barnehagen skal vi jobbe mye med språkstimulering, også for å få barna interessert i å bli begynnende skrivere. Personalet skal i tråd med rammeplanen oppmuntre barna til å fabulere og leke med språk, lyd, rim og rytme og støtte barnas lek med og utforsking av skriftspråket. I barnehagen skal bokstavene være synlige, og en skal stimulere til og følge opp barnas interesse for skriftspråket. Det er viktig at vi allerede i barnehagen jobber med at bokstavene skal formes rett.

Mål for arbeidet med skriving i barnehagen:

Barna i barnehagen skal

- Leke med språk, lyd, rim og rytme.

- Utforske og gjør seg erfaringer med ulike skriftspråsuttrykk, som lekeskrift, tegning og bokstaver, gjennom lese- og skriveaktiviteter.
- Bli kjent med oppdagende skriving.

Arbeidsmåter:

- **Oppdagende skriving** starter vi med i barnehagen. Oppdagende skriving er en arbeidsform der det legges til rette for at barn kan oppdage skriftens lydprinsipp ved å få eksperimentere med egen skriving før de formelt har lært seg alle bokstavlydene. Vi har skivedager der vi bygger på felles opplevelser gruppa har hatt, f.eks. etter en tur i fjæra, et besøk på skolen eller en utkleddningsdag i barnehagen. Vi jobber også med tekstproduksjon ved å la de ansatte være «sekretærer» som skriver ned det barna forteller om bildene de har tegnet og malt, samt «oversette» barnas lekeskrift til vanlig skrift.
- Vi har et barnehagemiljø som legger til rette for skriveaktiviteter ved at skrive- og tegnesaker er tilgjengelig og ved at ansatte kan hjelpe barna i gang med lek som involverer skriveaktiviteter, f.eks. leke butikk og skrive handleliste og leke skole.
- I barnehagen lar vi barna utforske og lage sine egne ord og sin egen lekeskrift, og vi bruker skivedans med de største barna.
- Når barna har blitt interessert i og ser at det kan være en sammenheng mellom lyd og bokstav, kan de ansatte i barnehagen hjelpe dem å se på og sammenligne formen på bokstavene og la barna forme bokstaver selv i ulike materialer, f.eks. modell-leire og å skrive i salt. Arbeidsmåter tilpasses det enkelte barns alder og utvikling.

Ressurser:

[Oppdagende skriving i barnehagen](#)

[Hvordan møte barns tidlige skriving i barnehagen?](#)

[Språk i barnehagen- mye mer enn bare prat](#)

[Språkarbeid og utforskende skriving i barnehagen](#)

[Inspirasjonsressurs: Her er alle butikkmedarbeidere](#)

Flere ressurser finnes på [Skrivesenteret](#)

Utfyllende faglitteratur:

Haugstad, O. (2014): *Språk og skriftspråkstimulerende aktiviteter i barnehagen*. Pedagogisk forlag

Korsgaard, K., Hannibal S. og Vitger M. (2011): *Oppdagende skriving- en vei inn i lesingen*. Cappelen Damm AS.

Sjøhelle, D.(2011): «Om gråræin, bebifugler og ufoer. Barn lager sammensatte tekster». I J.Smidt, R. Solheim og A.J.Aasen: *På sporet av skriveopplæring-ei bok for lærere i alle fag*. Tapir Akademiske forlag.

SKRIVING I BEGYNNEROPPLÆRINGEN

I begynneropplæringen skal barna få bruke alle sansene sine og få et mangfold av erfaringer med språkets innhold, form og bruk. På skolene i Flatanger jobber vi med rask bokstavprogresjon. På småtrinnet skal elevenes omgivelser være språkstimulerende. Det er viktig å ha elevenes arbeider synlige på veggen og vise fram tekstene deres. Vi skal jobbe med skriving fra første dag på skolen, og skrivearbeidet bygger videre arbeidet i barnehagen.

Mål for arbeidet med skriving på 1. og 2. trinn:

- Leke med språk, lyd, rim og rytme.
- Utforske og gjør seg erfaringer med skriving for hånd og på tastatur.
- Jobbe videre med oppdagende skriving.
- Bli kjent med veiledet skriving.

Kompetansemål knyttet til skriving, norsk etter 2. trinn:

- Uttrykke tekstopplevelser gjennom lek, sang, tegning, skriving og andre kreative aktiviteter.
- Leke med rim og rytme og lytte ut språklyder og stavelser i ord.
- Trekke bokstavlyder sammen til ord under lesing og skriving.
- Beskrive og fortelle muntlig og skriftlig.
- Skrive tekster for hånd og med tastatur.
- Bruke store og små bokstaver, punktum, spørsmålstegn og utropstegn i tekster og samtale om egne og andres tekster.
- Lage tekster som kombinerer skrift med bilder.

Også i de andre fagene er det mange mål som sier noe om hvordan en skal jobbe med skriving som grunnleggende ferdighet.

Arbeidsmåter:

Oppdagende skriving er hovedarbeidsmåten vi bruker i begynneropplæringen. Arbeidet i 1. og 2. trinn må bygge videre arbeidet fra barnehagen, og det er viktig at 1.klasselærer har tett dialog med barnehagelærerne om hvert enkelt barns skriveutvikling. Vi arbeider ut fra

prinsippet om rask bokstavinnlæring med 1-2 bokstaver i uka. Dette arbeidet starter raskt etter oppstart i skolen. De første to-tre ukene brukes bokstavprøve fra Lesesenteret, deretter starter en med oppdagende skriving og innføring av bokstavene slik at elevene har møtt alle bokstavene før jul. Utover høsten vil bruk av Lundbergs skjema for leseutvikling gjøre at en får en oversikt over elevenes fonologiske bevissthet, ordavkodning, leseflyt, leseforståelse og leseinteresser. Mer om dette i kapitlet Kartlegging og verktøy

Skrivesenteret har gode verktøy for lærere på alle trinn. Både skrivehjulet og skrivetrekanten er gode utgangspunkter for å planlegge skriveaktiviteter. Det er viktig å jobbe med mottakerbevissthet helt fra barna starter skrivearbeidet på skolen. De kan for eksempel skrive brev til besteforeldre, lesetips til en klassekamerat, uteskolelogg til læreren, en faktatekst om det de har lært eller å skrive til dem hjemme hva de har gjort i løpet av dagen. For å motivere barna til skriving, må skrivingen føles meningsfull. Foresatte bør involveres i skrivearbeidet ved at de gir tilbakemelding på tekstene barna deres skriver til dem. Elevene skal ikke bare være øveskrivere som trener på delferdigheter som for eksempel å lære bokstavene, å skrive ord med bokstavene de har lært eller fylle inn ord som mangler i oppgavene, men også reelle skrivere som skriver for å kommunisere med noen om noe! Lesesenteret har en informativ artikkel om dette, og Skrivesenteret har mange pedagogiske ressurser.

Nedenfor er en del stikkord om arbeidsmåtene vi bruker:

Bildekort som utgangspunkt for skriving.

Bokstavspill og andre spill som stimulerer til å utforske bokstavene.

Bruke håndskrift som tankeredskap.

Jobbe med håndskrift og utfolde seg med ulike bokstaver.

Jobbe med rim og stavelser.

Samskrive med lærer.

Skrivedans og annen motorisk trening.

Bruke skriverammer og modellering.

Faddersamarbeid: Fadder og fadderbarn får oppgaver som løses i fellesskap.

Klippe, tegne og forme bokstaver.

Lydere seg fram til skriving.

Ukas ord.

På småtrinnet jobber vi også med veiledet skriving slik det er beskrevet på Skrivesenteret sine sider. Her finner en mange gode ressurser og eksempler på hvordan en kan jobbe med veiledet skriving for de minste.

Ressurser:

Apper på iPad: BookCreator, Kidspiration og Skoleskrift. Mer informasjon om aktuelle apper finnes på Skrivesenterets sider.

Andre ressurser:

Lesesenteret
Lesing og skriving i
begynneropplæringen

(Podkaster fra
Lesesenteret/UIS)

Raskere bokstavlæring
er god opplæring,
også for elever som
strever

Raske bokstaver:
Utnytt mulighetene
Salaby

Skrivesenteret
Skriving fra første dag
Veiledet skriving

Bøker til videre lesing:

- Hagtvet B. E., Rygg R. F., & Skulstad R. N. (2014). Et vindu til barns språklige kompetanse: Oppdagende skriving i barnehage og skole. *Bedre Skole* nr. 2 2014
- Herrlin, K. og I. Lundberg(2008) : *God leseutvikling*. Cappelen Damm.
- Hoflundsen H., Hagtvet B. E. & Gustavsson J. (2016). *Immediate and delayed effects of invented writing intervention in preschool*.
- Korsgård K., Hannibal S. & Vitger M. (2011). Oppdagende skriving – en vei inn i lesingen. Cappelen Damm AS
- Lundberg, I.(2009): *God skriveutvikling*. Cappelen Damm.
- Myran I. H. (2012). Oppdagende skriving – en vei inn i lesingen i *Bedre skole* nr. 1 2012
- Myran, I. H, Johansen, M.B, Kvistad, M.H., Tollaksen, K.V. og Skar, G.B. (2021): *Skriving i begynneropplæringen*. Gan Aschehoug.

SKRIVING PÅ 3. OG 4. TRINN

På 3. og 4. trinn er det viktig med mengdetrening i skriving. Elevene må skrive mye for hånd i tillegg til at de skriver på iPad og PC. Vi jobber videre med veiledet skriving som en av stasjonene i stasjonsarbeid.

Mål for arbeidet med skriving på 3. og 4. trinn:

- Stimulere skrive lyst og utvikle skriveglede og skrivekompetanse.
- Elevene skal kunne skrive høyfrekvente ord korrekt med utgangspunkt i de 100 vanligste ordene.

Kompetansemål knyttet til skriving, norsk etter 4. trinn:

- Utforske og formidle tekster gjennom samtale, skriving, lek, bevegelse og andre kreative uttrykk
- Beskrive, fortelle og argumentere muntlig og skriftlig og bruke språket på kreative måter
- Skrive tekster med funksjonell håndskrift og med tastatur
- Bruke komma og andre skilletegn i tekster

- Utforske forskjeller og likheter mellom skriving på hovedmål og sidemål

Også i de andre fagene er det mange mål som sier noe om hvordan en skal jobbe med skriving som grunnleggende ferdighet.

Arbeidsmåter:

Veiledet skriving er den viktigste arbeidsmåten. Elevene trenger trygge, gode rollemodeller som hjelper dem til å utvikle skriveferdighetene sine. Mange ideer til oppgaver og organisering av arbeidet finnes på [Skrivesenteret](#) sine sider.

Elevene skal skrive i ulike sjangre, for eksempel spenningstekst, journaler etter forsøk, brev, e-post og dikt. Elevene skal skrive med ulike formål, f.eks. skrive for å få en funksjonell håndskrift og skrive for å formidle et budskap.

Elevene skal skrive til ulike målgrupper, og gjerne med eksterne mottakere, f.eks. brev til bestemor og vitser til felles vitsebok. I løpet av skoleåret skal 3. og 4. klasse skrive bokanmeldelser som stilles ut på biblioteket.

Ansatte skal hjelpe elevene på 3. og 4. trinn å bli trygge på skrivemåten til ordene og støtte elevene til å bruke håndskrift som tankeredskap, og elevene skal få utfolde seg med å prøve ut ulike bokstaver.

Ressurser:

Apper på iPad: BookCreator, Kidspiration og Skoleskrift. Mer informasjon om aktuelle [apper](#) finnes på Skrivesenterets sider.

Andre ressurser:

[Lesesenteret](#)

[Salaby](#)

[Skrivesenteret](#)

[Veiledet skriving med de yngste](#)

[Veiledet skriving](#)

Arbeidet med skriving på mellomtrinnet bygger videre på den veiledende skrivingen elevene har jobbet med på småtrinnet. Den veiledede skrivingen tar utgangspunkt i felles opplevelser barna har gjort seg, f.eks. en tur de har vært på, en film de har sett eller en tekst de har lest.

Mål for skrivearbeidet:

Kompetansemål etter 7. trinn, norsk:

- Skrive tekster med funksjonell håndskrift og med flyt på tastatur.
- Presentere faglige emner muntlig med og uten digitale ressurser.
- Leke med språket og prøve ut ulike virkemidler og framstillingsmåter i muntlige og skriftlige tekster.
- Beskrive, fortelle, argumentere og reflektere i ulike muntlige og skriftlige sjangre og for ulike formål.
- Skrive tekster med tydelig struktur og mestre sentrale regler for rettskriving, ordbøying og tegnsetting.
- Utforske og beskrive samspillet mellom skrift, bilder og andre uttrykksformer og lage egne sammensatte tekster.
- Prøve ut skriving av tekster på sidemål.

Også i de andre fagene er det mange mål som sier noe om hvordan en skal jobbe med skriving som grunnleggende ferdighet.

Arbeidsmåter:

Daglig skriving er viktig på mellomtrinnet. Elevene må skrive for hånd for å få en funksjonell håndskrift. De skal også skrive på iPad og PC og få gode ferdigheter ifht å bruke tastatur.

Som for de minste elevene, er det viktig at skrivingen på mellomtrinnet er variert. Vi skriver i ulike sjangre utfra det enkelte fags egenart. Det er derfor viktig at de ulike faglærerne samarbeider om oppgaver, gjerne gjennom tverrfaglige opplegg. For at skrivingen skal føles meningsfull for elevene, er det viktig at lærerne tenker gjennom hvilke oppgaver elevene får og hensikten med de ulike oppgavene. Her kan skrivetrekanten være til hjelp. Utfyllende om denne modellen og andre verktøy i skrivearbeidet, finnes på Skrivesenterets fagside for barnetrinnet.

På mellomtrinnet skal elevene begynne å utforske skriving på sidemålet sitt. På Nynorsksenterets fagside for barnetrinnet, finnes mange gode ideer og ressurser med blant annet skriverammer, skrivestartere og modelltekster.

Ressurser:

Skrivehjulet

Arbeid med språk og vokaubular på mellomtrinnet, inkl. Word Generation (frå Språkløyper)

SKRIVING PÅ 8.-10. TRINN

Mål for skrivearbeidet:

Kompetansemål knyttet til skrijving, norsk etter 10. trinn:

- Bruke kilder på en kritisk måte, markere sitater og vise til kilder på en etterrettelig måte i egne tekster.
- Bruke fagspråk og argumentere saklig i diskusjoner, samtaler, muntlige presentasjoner og skriftlige framstillinger om norskfaglige og tverrfaglige temaer.
- Informere, fortelle, argumentere og reflektere i ulike muntlige og skriftlige sjangre og for ulike formål tilpasset mottaker og medium.
- Skrive tekster med funksjonell tekstbinding og riktig tegnsetting og mestre rettskriving og ordbøying på hovedmål og sidemål.
- Uttrykke seg i ulike sjangre og eksperimentere med sjangre på kreative måter.
- Lage sammensatte tekster og begrunne valg av uttrykksformer.

Også i de andre fagene er det mange mål som sier noe om hvordan en skal jobbe med skrijving som grunnleggende ferdighet.

Arbeidsmåter:

På ungdomstrinnet skal vi hjelpe elevene til å utvikle seg til strategiske skrivere. De skal skrive tekster både for hånd og digitalt. Tekstene skal være i et bredt utvalg sjangre og med mange ulike formål. Som for elevene på barnetrinnet, er det viktig at lærerne samarbeider om hvilke tekster som skal skrives når. Å bevisstgjøre elevene på formålet med skrijvingen, hvilken målgruppe en skriver for og å avklare forventninger til teksten, er vesentlig. På ungdomstrinnet skal vi drive eksplisitt skriveopplæring i alle fag. Skrivesenteret har en egen side for ungdomstrinnet med gode ressurser, blant annet sirkelen for undervisning og læring.

Nynorsksenteret har en rikholdig nettside med tips til både skjønnlitterær skrijving og skrijving av sakpreget tekst, blant annet en frasesamling med uttrykk og skrivemåter til bruk i skrijving av fagtekst, modelltekster og skriverammer. Nedenfor finnes en oversikt over andre nettsider som gir tips og råd om ulike skriveaktiviteter på ungdomstrinnet.

Ressurser:

Elevforlaget

Nasional digital læringsarena

Norden i skolen

Norsksidene

Nynorsk øvingsrom

Ordbok, bokmål og nynorsk
Universitetet i Bergen

Sirkelen for undervisning og
læring

Skrivehjulet

Skrivetrappa, hefte til
nedlastning

Naturfagsenteret : Skrivning i
naturfag

MUNTLIGE FERDIGHETER

I **Kunnskapsløftet** forklares muntlige ferdigheter slik:

«Muntlige ferdigheter innebærer å skape mening gjennom å lytte, tale og samtale. Det betyr å mestre ulike språklige handlinger og å samordne verbale og andre delferdigheter. Det betyr videre å kunne lytte til andre og gi respons og være bevisst på mottakeren når en taler selv. Muntlige ferdigheter er en forutsetning for utforskende samtaler der vi skaper og deler kunnskap med hverandre. Muntlige ferdigheter er en forutsetning for livslang læring og for aktiv deltakelse i arbeids- og samfunnsliv på en reflektert og kritisk måte.»

Overordnede mål for opplæringen i muntlige ferdigheter i barnehagene og skolene i Flatanger

- I barnehagen og skolen er fortellerglede og muntlig aktivitet viktig!
- I skolen bygger vi videre på barnas fortellerkompetanse og jobber med både innhold og form i barnas muntlige tekster.
- I Flatanger skal vi arbeide systematisk med ulike muntlige ferdigheter: Fortelle, forklare, presentere og samtale.

Muntlige ferdigheter i de ulike fagene:

Arbeidslivsfag , engelsk , KRLE , kroppsøving , kunst og håndverk , matematikk , musikk , naturfag , norsk , samfunnsfag og utdanningsvalg

MUNTLIGE FERDIGHETER I BARNEHAGEN

Barnehagen: Mål fra rammeplanen: Kommunikasjon, språk og tekst.

Barna skal kunne:

- Uttrykke sine følelser, tanker, meninger og erfaringer på ulike måter
- Bruke språk til å skape relasjoner, delta i lek og som redskap til å løse konflikter
- Videreutvikler sin begrepsforståelse og bruker et variert ordforråd
- Leke, improviserer og eksperimenterer med rim, rytme, lyder og ord
- Møte et mangfold av eventyr, fortellinger, sagn og uttrykksformer
- Opplive spenning og glede ved høytlesning, fortelling, sang og samtale

Arbeidsmåter for alle avdelinger: Ansatte skal aktivt bruke benevnelser og **sette ord på alt** vi ser og alt vi gjør, for eksempel si: «Nå tar vi på den blå lua, for i dag er det kaldt.» Å hjelpe ungene til å bygge opp et rikt ordforråd, er en viktig oppgave for alle ansatte i barnehagen. Dette gjør vi gjennom alle de daglige samtalene der vi lytter og er aktivt til stede, men også med leker og pedagogiske aktiviteter som for eksempel *Kims lek*. I barnehagen er vi bevisste ansatte som lytter, anerkjenner, støtter og tar del i barnas verbale og non-verbale ytringer, støtter og utfordrer hvert barn dere de er.

Sang og musikk er viktig for barnehagebarna! I barnehagen skal vi derfor bruke «sprusikk» aktivt, dvs. sanger med bevegelse. I samlingsstunder skal vi bruke et rikt utvalg av sanger og fortellinger og illustrere dem med konkreter.

Vi ønsker å stimulere barnas fantasi og fortellerevne! En arbeidsmåte vi bruker aktivt, er tegneeventyr som illustrer og utdyper innholdet i teksten. Dramatisering, improvisasjon og tilrettelagt teater, er gode verktøy for å trene både sosiale og muntlige ferdigheter. Hvert år «reiser» vi på fantasiturer med barna. Det kan være at vi leker at vi skal reise med fly eller båt, som en del av et improvisasjonsdrama. Ungene gir input som de ansatte spinner videre på, og sammen skaper vi dramaforløp.

Gjennom året bruker vi samtale bevisst til å jobbe med å sette ord på tanker og følelser. Vi benytter «Små steg» og «Steg for steg» som pedagogiske verktøy, likeså «følelsesteppet» med ulike ansiktsuttrykk som hver beskriver en følelse. I samtalen snakker vi med barna omkring spørsmål som: Hvordan ser du ut når du er glad? Hvordan ser han ut når han er lei seg? Hvorfor er han sint? Hva gjør du når han tar fra seg leken?

Tankekart brukes til å systematisere hva barna kan om et tema og kan hjelpe dem inn i en forståelse av under- og overbegreper.

De eldste barna i barnehagen, kalt *Orkanklubben* på Vangan, har samling hver uke. I samlingene skal vi jobbe med disse muntlige aktivitetene:

Lage og si tulleord, leke med hva de kan bety. Vi jobber med munnmotorikkleker som for eksempel «Den gamle kona», «Herr Tunge» og ulike blåseaktiviteter.

I barnehagen jobber vi systematisk med ukas ord, ordtak eller sang, blant annet i arbeid i språkgrupper. Disse jobber med på mange måter gjennom uka. Eksempler på arbeidsmåter er å arbeide med en bok eller annen tekst, fortelle fortellinger med bruk av flanellograf, konkrete eller andre former for illustrasjoner som visuell støtte til det auditive. vennskapsring med overbegrep, f.eks. pålegg, dyr i Afrika.

Overordnede målsettinger for skolen:

Elevene lytter til andre, gir respons og er bevisst på mottakeren når de selv snakker.

Elevene deltar i utforskende samtaler der de skaper og deler kunnskap med hverandre.

Elevene frammer egne meninger i spontane og forberedte samtaler.

Elevene framfører muntlige tekster og formidler faglig kompetanse.

App: Tella Regning

Felles tema med Utvorda.

Fluespillet med begrepsinnlæring.

Fluesmekker med borrelås.

Ulike kategorier, ulike tema

f.eks. frukt og grønnsaker.

iPad: Salaby Apper med

språkferidgheter

Lage bokstaver i modelleire,

tau, salt, sand.

*Lek med bokstaver. **Lekeskrift.***

Lydbok.

Lydlotto: Alle får hvert sitt

brett med ting huset. Høre

lyd, finne den tingen som

lager lyden.

Markeringer. Fester: Pride. Id.

Jul. Påske. Samedagen.

Skrivedans

Små steg.

SoundTouch : Ulike språk

Språkleker med Jørgen Frost.

Ukas ord.

Ulike ord på ulike språk, også samisk.

Ungenes interesse- fordyper oss i det.

Utforske i øyeblikket

MUNTlige ferdigheter i skolen

MUNTlige ferdigheter i begynneropplæringen

Kompetansemål etter 2. trinn, norsk:

- Uttrykke tekstopplevelser gjennom lek, sang, tegning, skriving og andre kreative aktiviteter.
- Lytte til og samtale om skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål og nynorsk.
- Samtale om og beskrive hvordan ord vi bruker, kan påvirke andre.
- Leke med rim og rytme og lytte ut språklyder og stavelser i ord.
- Trekke bokstavlyder sammen til ord under lesing og skriving.

- Lytte, ta ordet etter tur og begrunne egne meninger i samtaler.
- Beskrive og fortelle muntlig og skriftlig.
- Utforske og samtale om oppbygningen av og betydningen til ord og uttrykk.
- Utforske eget talespråk og samtale om forskjeller og likheter mellom talespråk og skriftspråk.
- Bruke store og små bokstaver, punktum, spørsmålstegn og utropstegn i tekster og samtale om egne og andres tekster.

Også i de andre fagene er det mange mål som sier noe om hvordan en skal jobbe med muntlige ferdigheter.

Arbeidsmåter:

1. og 2. klasse øver på muntlige ferdigheter hver dag. På småtrinnet bruker vi mye tid på planlagte og spontane samtaler, og det er viktig å ta tak i de spontane samtalene. Å vise interesse for det elevene er opptatt av, gir gode lærings situasjoner muntlig. Vi må være bevisste på at vi jobber med mange ulike formål og tilpasse arbeidsmåtene etter formål:

- **Forklare og utdype.** Vi må hele tiden jobbe med å få elevene til å forklare nærmere hva de mener og be dem utdype i samtaler, f.eks. ved å bruke over- og underbegreper, bruke fagord aktivt og få dem til å forklare med synonymymer. Ta tak i det de snakker om i spontane samtaler og vær bevisst på å stimulere de som snakker minst spontant.
- **Presentere, framføre og dramatisere:** I klasserommet øver vi på å «stå på scenen» og framføre for hverandre. Elevene må få trening i rollespill og dramatisering der de kan leve seg inn roller og øve seg på å ta andres perspektiv.
- **Fortelle:** Vi må gi rom for at alle elevene får fortelle mye. Det kan for eksempel fortelle om opplevelser de har hatt, at de gjenforteller en bok de har lest, eller at de forteller en morsom historie de har funnet på. Elevene må få fortelle i mange ulike settinger. Vi kan bruke fortellerstol der en og en får fortelle om noe morsomt, noe skummelt eller noe merkelig. I fortellerstolen kan de også få lese sine egne tekster, alene eller sammen med læreren sin. Men også å kunne fortelle bare til en voksen eller til læringspartneren er viktige aktiviteter for å fremme fortelle-ferdighetene.
- **Være aktive lyttere og samtalepartnere:** Øve på å lytte til det samtalepartneren sier og svare på dette, vente på tur og stille oppfølgingsspørsmål. Ha klassemøter og diskutere saker som er viktige for barna. Være bevisst på å trene dem til å bli aktive demokratideltakere.
- **Reflektere og undre seg sammen:** Det er viktig at vi gir barna rom for å undre seg og at vi undrer oss sammen med dem ved å stille åpne spørsmål som gir rom for ettertanke og refleksjon.
- **Leke med språket:** Framføre regler, rim og «tungekrøllere», jobbe med munnmotoriske leker og ulike språkleker og språkspill. På småtrinnet er det også viktig å øve på artikulering og tydelighet i tale.
- **Få kulturelle opplevelser:** Synge og lytte til sang, lese og lytte til opplesning.

- Allerede fra første klasse skal vi jobbe med å **involvere elevene i vurderingsarbeidet**. Utdanningsdirektoratet har på sin hjemmeside en presisering om hva dette innebærer og tips til hvordan det kan gjøres i praksis. For de minste elevene kan enkle vurdering som tommel opp og tommel ned være en første vurdering. Deretter kan de for eksempel bruke tre duploklosser i rødt, gult og grønt for å markere hvor fornøyd de er med eget arbeid eller hvordan de likte å jobbe med oppgaven. Å oppmuntre elevene fra dag en til å forklare og **begrunne meningene** sine, er med og trener deres muntlige ferdigheter.

Kompetansemål etter 4. trinn, norsk:

- Lese og lytte til fortellinger, eventyr, sangtekster, faktabøker og andre tekster på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samiske og andre språk, og samtale om hva tekstene betyr for eleven.
- Utforske og formidle tekster gjennom samtale, skriving, lek, bevegelse og andre kreative uttrykk.
- Samtale om forskjellen mellom meninger og fakta i tekster.
- Holde muntlige presentasjoner med og uten digitale ressurser.
- Følge opp innspill fra andre i faglige samtaler og stille oppklarende og utdypende spørsmål.
- Beskrive, fortelle og argumentere muntlig og skriftlig og bruke språket på kreative måter.
- Bruke fagspråk om setningsoppbygning og bøyning av verb, substantiv og adjektiv i samtaler om språk og om egne og andres tekster.
- Reflektere over hvordan språkbruken vår påvirker andre, og hvordan vi tilpasser og endrer språket i ulike situasjoner.
- Sammenligne ord og uttrykk i norsk og andre språk.
- Utforske og samtale om språklig variasjon og mangfold i nærmiljøet.

Også i de andre fagene er det mange mål som sier noe om hvordan en skal jobbe med muntlige ferdigheter.

Arbeidsmåter: I 3. og 4. klasse jobber vi videre med de samme arbeidsmåtene som i 1. og 2. klasse. Språkleker og muntlige aktiviteter skal fortsatt få mye plass i det daglige. Vi må nå jobbe enda mer med lytte-kompetansen ved at elevene må øve på å lytte til andre, la alle få ordet og kunne stille spørsmål til det de andre har fortalt. Å skape trygge, gode klassemiljø er en forutsetning for å få elevene til å bli gode fortellere og lyttere. Ansatte må være bevisste på å la alle få snakke litt og å variere mellom hvor mange som er i samtalen.

I Flatanger jobber vi aktivt med språket også gjennom formidling av ulike type tekster. Elevene skal jevnlig øve seg i å presentere tekster (muntlige, skriftlige og sammensatte) de har møtt, få utfolde seg i ulike dramatiseringer og rollespill og synge et bredt utvalg av sanger.

På 3. og 4. trinn jobber vi med å forklare mer utdypende. Elevene skal beskrive og skildre, og vi skal veilede dem i å bruke fagbegreper aktivt i forklaringene sine. Dette kan for eksempel være i beskrivelser av hva de har opplevd på uteskole, i en gjenfortelling av et eventyr, eller om de skal forklare reglene i et spill. Ansatte skal være bevisste på å kreve bruk av faguttrykk om elevene skal framføre fagstoff, for eksempel ved at elevene skal bli bevisstgjort at det heter addisjon og subtraksjon, men at vi i hverdagsspråket snakker om pluss og minus. Også når vi går rundt i klasserommet og veileder elevene i arbeidet deres, er vi bevisste på å be elevene forklare begrepene.

Mange på 3. og 4. trinn er gode til å fortelle. For å motivere dem til å ta med denne fortellergleden over i skriftlig tekst, kan det være lurt å ha sekretær til å skrive ned etter hvert som de forteller.

Ressurser

På småtrinnet bruker vi tekster fra ulike fag, læreverk og nettsteder som utgangspunkt for muntlige aktiviteter. Vi bruker også filmer, lydfiler/lydbøker, teater, kunst og bilder. I tillegg bruker vi elevenes egne erfaringer og deres egenproduserte tekster/talenotat. Det er viktig at elevene opplever sammenheng mellom de ulike fagene.

MUNTLIGE FERDIGHETER PÅ 5.-7. TRINN

Kompetansemål etter 7. trinn, norsk:

- Lese lyrikk, noveller, fagtekster og annen skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål og nynorsk, svensk og dansk og samtale om formål, form og innhold.
- Lese samiske tekster på norsk og samtale om verdiene som kommer til uttrykk, og hvordan stedsnavn og personnavn som inneholder de samiske bokstavene, uttales.
- Lytte til og videreutvikle innspill fra andre og begrunne egne standpunkter i samtaler.
- Reflektere etisk over hvordan eleven framstiller seg selv og andre i digitale medier.
- Presentere faglige emner muntlig med og uten digitale ressurser.
- Leke med språket og prøve ut ulike virkemidler og framstillingsmåter i muntlige og skriftlige tekster.
- Beskrive, fortelle, argumentere og reflektere i ulike muntlige og skriftlige sjangre og for ulike formål.
- Gi tilbakemelding på medelevers tekster ut fra kriterier og bruke tilbakemeldinger i bearbeiding av egne tekster.
- Bruke fagspråk og kunnskap om ordklasser og setningsoppbygning i samtale om egne og andres tekster.
- Sammenligne talespråk i nærmiljøet med andre talespråkvarianter i Norge og med nabospråk.
- Utforske og reflektere over sammenhengen mellom språk og identitet.

Også i de andre fagene er det mange mål som sier noe om hvordan en skal jobbe med muntlige ferdigheter.

Arbeidsmåter: Det er viktig at vi også på mellomtrinnet jobber systematisk med å videreutvikle de grunnleggende ferdighetene. På mellomtrinnet begynner elevene å møte flere fagtekster og det er viktig at vi stimulerer elevene til aktivt å jobbe sammen med å bearbeide og

reflektere over fagstoffet de møter. Elevene må få god tid til å forklare for hverandre og samtale om temaene vi jobber med. Dette kan for eksempel være felles refleksjoner i par der en muntlig løser problemløsningsoppgaver i matematikk, klassesamtaler der en jobber med nye begreper, læringsvideoer i Explain Everything der de forklarer framgangsmåten til et naturfagforsøk.

Vi jobber videre med sang på mellomtrinnet. Sang, sammen med språkleker og spill, kan stimulere til fortsatt nysgjerrighet på språkets form og oppbygging og kan sammen med «ukas ord» eller «ukas ordtak» være med å utvikle elevenes aktive ordforråd. Også de andre arbeidsmåtene fra 3. og 4. kan videreføres i stor grad. På mellomtrinnet skal elevene bli kjent med større dramatekster ved at de før jul framfører skuespill for elever, foresatte og ansatte.

Også i hverdagssituasjoner er det viktig at ansatte veileder elevene, for eksempel ved å hilse, ta imot gjester og trene på ulike situasjoner og hvordan en kan opptre i de ulike situasjonene.

På mellomtrinnet er klassesamtaler en arbeidsform en må jobbe for å trygge elevene på og videreutvikle. Klassemøter der en øver på demokratiske beslutninger, er en måte å bruke klassesamtalene på. Refleksjoner over nyheter eller andre tekster og tema en annen. Å stimulere til aktiv lytting er viktig i klassesamtalene.

Trygghet er også essensielt for å få trent nok lesing. Vi jobber med høytlesning på mellomtrinnet, men det er viktig å la elevene få velge en framføringsform de er komfortable med. Elevene kan framføre til en eller flere tilhørere, eller de kan lese inn via talenotat. Vi må la elevene eksperimentere med sine framføringer og gjerne bruke ny teknologi og nye sjangre, f.eks. i å lage sin egen podcast, film eller hørespill.

På mellomtrinnet jobber vi med lærende møter der elevene presenterer til hverandre i mindre grupper. Her øver også elevene på presisjon i begrepsbruken. Her kan en starte enkelt med at elevene for eksempel får en ting utdelt og de skal beskrive denne tingen for en som ikke ser den. Videre jobber en med å forklare nye ord en møter i de ulike fagene, for eksempel ved å bruke begrepskort. Det er viktig at faglærerne samarbeider om dette.

Vi skal hvert halvår ha lesekurs på tvers av klassene der vi jobber på ulike stasjoner. Stasjonene må tilpasses elevgruppen

Elevene skal også på mellomtrinnet bli lest for! Ansatte er rollemodeller, og vi bruker intonasjon og kroppsspråk når vi leser til elevene. Elevene må også få bli «lenge nok» i universene de møter i bøkene. Vi skal jobbe it fra bøkene vi leser, for eksempel med bokprosjekt eller som utgangspunkt for eget skapende arbeid.

MUNTlige ferdigheter på 8.-10. trinn

Kompetansemål etter 10. trinn, norsk:

- Lese skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samiske og andre språk, og reflektere over tekstenes formål, innhold, sjangertrekk og virkemidler.

- Sammenligne og tolke romaner, noveller, lyrikk og andre tekster ut fra historisk kontekst og egen samtid. Beskrive og reflektere over egen bruk av lesestrategier i lesing av skjønnlitteratur og sakprosa.
- Lytte til og lese tekster på svensk og dansk og gjøre rede for innhold og språklige trekk.
- Utforske og reflektere over hvordan tekster framstiller unges livssituasjon gjenkjenne og bruke språklige virkemidler og retoriske appellformer.
- Utforske og vurdere hvordan digitale medier påvirker og endrer språk og kommunikasjon.
- Bruke fagspråk og argumentere saklig i diskusjoner, samtaler, muntlige presentasjoner og skriftlige framstillinger om norskfaglige og tverrfaglige temaer.
- Informere, fortelle, argumentere og reflektere i ulike muntlige og skriftlige sjangre og for ulike formål tilpasset mottaker og medium.
- Bruke fagspråk og kunnskap om grammatikk, tekststruktur og sjanger i samtale om og bearbeiding av tekster.
- Lage sammensatte tekster og begrunne valg av uttrykksformer.
- Forklare den historiske bakgrunnen for bokmål og nynorsk og reflektere over statusen til de offisielle språkene i Norge i dag.
- Utforske språklig variasjon og mangfold i Norge og reflektere over holdninger til ulike språk og talespråkvarianter.

Også i de andre fagene er det mange mål som sier noe om hvordan en skal jobbe med muntlige ferdigheter.

Arbeidsmåter:

På ungdomstrinnet jobber vi videre med å finstille bruken av fagbegrep i alle fag. Elevene skal jobbe med å forklare for hverandre, for eksempel framgangsmåte ved tilberedning av en matrett. De skal bli gode til å begrunne og argumentere for sine meninger, og elevene skal kjenne igjen og selv kunne bruke ulike argumenttyper. Elevene må lytte til og delta i ulike typer debatter, gjerne som rollespill og dramatisering for eksempel ved å innta rollene som representanter fra ulike politiske parti, eller ved å være deltakere i en fingert rettssak.

På ungdomstrinnet bør elevene i stor grad være med å påvirke og velge arbeidsmåter og vurderingsformer. Lærerne må være åpen for å la elevene vise sin kompetanse på den måten eleven finner best.

Å fortsette treningen med å presentere for andre, er en viktig del av utviklingen av muntlige ferdigheter på ungdomstrinnet. Det skal være mange, små presentasjoner underveis i skoleåret i ulike fag. Hvert tredje år har ungdomstrinnet et stort prosjekt der formidling er ett av målene, for eksempel formidling av tekst gjennom opplesning eller sang, eller tolkning gjennom musisering eller dramatisering.

Å være en god samtalepartner krever at en er god til å lytte og til å stille gode spørsmål tilpasset mottakeren. Mottakerbevissthet, god forståelse av kommunikasjonsmodellen og tydelighet i formidling av budskap er noen viktige stikkord.

På ungdomstrinnet har vi ukas tekst eller ukas bok, og elevene må trene på å kunne gjenfortelle handling fra lengre og mer komplekse tekster. Det må tilstrebes sammenheng mellom fagene, slik at tema og arbeidsmåter er overlappende og utfyllende.

Ressurser

Også på ungdomstrinnet er det viktig å jobbe systematisk med muntlige ferdigheter i alle fag. Vi kan bruke åpne oppgaver i matematikk som gir rom for diskusjoner. Vi bruker arbeidsoppgaver fra læreverkene, filmer, praktiske utfordringer, fremføringer og samtaler rundt temaer som er dagsaktuelle når slike dukker opp.

Vurdering alle trinn

Alt arbeidet vi gjør i klasserommet skal bygges på prinsippene fra Vurdering for læring. Helt fra 1. trinn skal elevene jobbe med egenvurdering og hverandrevurdering. Når vi skal vurdere hverandres prestasjoner, er det viktig å kunne oppøve evnen til å gi ros og oppmuntre, samt å gi saklig og konstruktiv kritikk. På alle trinn er det viktig at elevene får et bredt utvalg av vurderingsformer. Muntlige prøver og framføringer skal inngå som naturlige deler av denne vurderingen.

Ressursbank med lenkesamlinger

[Bookbites](#)

[I skrivande stund](#)

[Kart i skolen](#)

[Kittys norskoppgaver](#)

[Dialektriket, NrK](#)

[Lesesenteret](#)

[Muntlighet og muntlighet?](#)

[Nynorsksenteret](#)

[Nysgjerrigper](#)

[Ordriket](#)

[Salaby](#)

[Skrivesenteret](#)

Lovgrunnlaget

*"Personalet skal bidra til at **språklig mangfold blir en berikelse** for hele barnegruppen, støtte flerspråklige barn i å bruke sitt morsmål og samtidig aktivt fremme og utvikle barnas norsk-/samiskspråklige kompetanse" (Rammeplanen, 2017).*

I en tid der befolkningen er mer sammensatt enn noen gang, og der verden knyttes tettere sammen, blir språkkunnskaper og kulturforståelse stadig viktigere. (Overordnet del, Kunnskapsløftet)

Opplæringslova § 2-8. Særskild språkopplæring for elever frå språklege minoritetar – utdrag:

*Elevar i grunnskolen med anna morsmål enn norsk og samisk har rett til **særskild norskopplæring** til dei har tilstrekkeleg dugleik i norsk til å følgje den vanlege opplæringa i skolen. Om nødvendig har slike elevar også rett til **morsmålsopplæring, tospråkleg fagopplæring** eller begge delar.*

Kommunen skal kartleggje kva dugleik elevane har i norsk før det blir gjort vedtak om særskild språkopplæring. Slik kartlegging skal også utførast undervegs i opplæringa for elevar som får særskild språkopplæring etter føresegna, som grunnlag for å vurdere om elevane har tilstrekkeleg dugleik i norsk til å følgje den vanlege opplæringa i skolen.

Målsettinger

Flatanger kommune må sikre at ansatte har tilstrekkelig kunnskap om andrespråks-innlæring til å ivareta språkopplæringen, og ha tilstrekkelige ressurser til særskilt språkopplæring og morsmålsopplæring.

Språkopplæringen til elever med flerspråklig bakgrunn skal jobbe mot følgende mål:

- Bruke barna og ungdommenes flerspråklighet som en ressurs i språkmiljøet og synliggjøre språkene som er representert.
- Ha et allsidig språkstimulerende miljø i barnehagene og skolene.
- Gjøre mangfold til en naturlig del av barnehagen og skolens læringsmiljø, aktiviteter og innhold.

Teori

En **flerspråklig** person er en person som er vokst opp med to eller flere språk og som identifiserer seg med disse språkene og/eller en person som identifiserer seg med flere språk og bruker flere språk i sin hverdag, selv om språkbeherskelsen ikke er like god på alle språk

En person som er **flerspråklig**, bruker eller er i stand til å bruke flere språk i hverdagen sin eller i bestemte situasjoner. En flerspråklig person har ofte ulik funksjonsfordeling av språk og utvikler ulike ferdigheter i de ulike språkene, for eksempel kan et barn kunne hjemme-ord best på ett språk og skole-ord best på et annet. En flerspråklig person har en integrert språkkompetanse, et samlet språkrepertoar som til sammen dekker de ulike behovene de har.

Minoritetsspråklige elever i grunnopplæringen er barn, unge og voksne som har et annet morsmål enn norsk eller samisk (Udir)

Andrespråks-innlærer er en person som er i ferd med å lære seg et annet språk enn morsmålet. Han/hun har språkkompetanse og kan fortelle, beskrive og delta, men kan det på et annet språk. Det er viktig at vi i barnehagen og skolen anerkjenner og styrker språkkompetanse de allerede har.

Språkerferdighetene til barnet kan deles i muntlig og skriftlig kompetanse, samt i språkforståelse og språkbruk, jfr. tabellen under (etter Grosjan, 1988):

Grosjean, 1998	Muntlig	Skriftlig
Forståelse	Lytte	Lese
Bruk	Snakke	Skrive

Irmelin Kjelaas, førsteamanuensis i norsk ved NTNU, påpeker viktigheten av barna får språkstimulering både på eget morsmål og andrespråket de er i ferd med å lære seg: «All språkstimulering er stimulering av alle språk! Når en flerspråklig elev får styrket morsmålet sitt, styrker det norskinnlæringen til barnet.» (jfr. Cummins).

Morsmålsopplæring har ofte en positiv effekt. Morsmålsopplæringen gjør innholdet i barnehage- og skolehverdagen forståelig for barna, det gjør at de har en mulighet for å lære på linje med de andre barna, på en måte som fortsatt ikke er mulig for dem på andrespråket. Det å få morsmålsopplæring, hjelper dem med kommunikasjon, mestring og læring, og de får kulturell tilhørighet og identitet.

Under de synlige trekkene ved førstespråket og andrespråket, hviler et felles språklig fundament med ferdigheter i språkene og en metalingvistisk kompetanse.

Med førstespråk mener vi det eller de første språk(ene) barnet lærer før de har blitt fire år. Språkutviklingen er nokså lik uavhengig av hvilket språk som læres. En lærer substantiver først, deretter verb, og kompleksiteten øker i noen lunde samme tempo. Når det gjelder andrespråk, lærer barna det i svært ulikt tempo. Lærerne har en viktig rolle med å legge til rette, og språkopplæringen må være systematisk og bevisst med en gjennomtenkt faglig forankring:

Arbeidsmåter

Det er viktig å organisere språkopplæringen slik at elevene får størst mulig utbytte av undervisningen. I Flatanger har vi små barnegrupper, og ingen mottaksklasser for nyankomne minoritetsspråklige. En må derfor ta en individuell vurdering ifht timer en-til – en, i grupper og tolærer i klassen.

I arbeidet med språklæring, må barna få både **førstehåndserfaringer** i form av egne kroppslige erfaringer, praktiske, fysiske, sanselige tilnærminger og **andrehåndserfaringer** i form av konkretiseringer, forklaringer og definisjoner. Materiellet må gjerne være selvinstruerende og inneholde en form for kontroll/fasit. Ved å løse oppgaver uten hjelp fra en voksen, vil elevene kjenne på mestring, og med det få motivasjon til videre språklæring.

Språkløyper fremhever **arbeidet med litteratur** som viktig for språkutviklinga for alle barn. Det gir opplevelser, trener innlevelse og gir mulighet for å bearbeide følelser. Det er noe som bør ha en svært sentral plass i barnehagen og skolen. Barna må tilbys et mangfold av bøker på ulike språk i barnehagen og i skolen slik at alle barn får møte ulike tekster på sitt morsmål. Ansatte skal tilrettelegge på en slik måte at barna får møte ulike språk, språkformer og dialekter gjennom rim, regler, sanger, litteratur og tekster (Rammeplan for barnehagen, 2017, s. 48).

Det er viktig at alle som jobber med flerspråklige barn, samarbeider tett og godt. Elevene bør i forkant av gjennomgang av nytt fagstoff i klassen, ha fått forklart viktige ord og begreper fra dette emnet på sitt morsmål av en tospråklig ansatt. Lærer som har ansvar for særskilt språkopplæring og tospråklig assistent må få informasjon om hvilke emner barnegruppa/klassen skal jobbe med i perioden, og leder må sette av tid til samarbeid for de ansatte.

Det er svært viktig å jobbe systematisk med ord og begreper. Se kapitlet “Ord og begreper”. En må være spesielt oppmerksom på ord som har flere betydninger i ulike sammenhenger og ord som ofte brukes i overført betydning.

Det er også viktig å sikre at det en sier er oppfattet av mottaker. En må be eleven gjenta beskjedene som er gitt og forklare hva hun/han skal gjøre med egne ord. Tospråklig assistent må få informasjon som arbeidsplan og periodeplaner tidlig for å kunne oversette og sette seg inn i informasjonen og oppgavene elevene skal få.

Samarbeid med foresatte

Foreldrene er de nærmeste ekspertene vi har, både på språket og barna, og den ressursen kan og bør utnyttes. Samarbeidet med foresatte må skje kontinuerlig, ikke bare knyttet til «internasjonal uke» og lignende arrangementer.

De kan bidra med tips til bøker og eventyr, apper og andre nettressurser og ved selv å være med i læringsaktiviteter i barnehagen og på skolen. Foreldrene kan også oversette ord og uttrykk som dere trenger i kommunikasjon med barna, og/eller som de ville jobbe med på både førstespråket og norsk.

I samarbeidet med foresatte må en også huske viktigheten av å bruke tolk. Tolk må være til stede, helst fysisk, i foreldresamtaler og foreldremøter. Før et barn starter i barnehagen eller skolen skal det være en foreldresamtale med (telefon)tolk med praktisk informasjon. Det gjennomføres en oppfølgingssamtale med tolk 2-3 uker etter. I starten av opplæringsløpet, skal viktig informasjon oversettes.

Kartlegging:

Samtale, observasjon og lek kan gi mye informasjon om barnets språkforståelse og bruk av språket. Bruk av bilder er essensielt i arbeidet med flerspråklige barn. En kan samtale om bildene og til større elever be dem skrive hva de ser i bildene.

Helhetlig kartlegging er viktig. Se på språkforståelsen i ulike kontekster. Kartlegging krever god dialog med foreldrene. Kartlegging skal føre til pedagogiske tiltak. Kartlegg språkmiljøet og språkmiljøet i barnehagen og skolen som sådan.

Formell kartlegging:

Barnehage: [Samtaleguide om barnets morsmål](#) (Udir)

Skole:

Begreper og språk-
Naturfagsenteret

Kartlegg elevens
norskferdigheter (Udir)

Kartleggingsverktøy i
grunnleggende norsk

Kartlegging av skolefaglige
ferdigheter

Nytt kartleggingsverktøy

Kompetanseheving ansatte:

Nettbaserte kurs, Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO)

Ressurser barnehage:

Mangfold og inkludering i barnehagen,
NAFO

Nettressurser for barnehagen fra «Tema
morsmål».

Ressursside, Udir

Språkarbeid i barnehagen, NAFO

Foreldresamarbeid: Foreldresamarbeid i barnehagen

Ressurser skole:

Barnebøker for Norge (40 fortellinger fra
African Storybook) på mange språk

Blogg, "Glimt fra et flerspråklig klasserom"

Cappelen Damm: Norsk som andrespråk

Flerspråklige fortellinger fra Tema
Morsmål

Hjem-skole-samarbeid

Kartleggingsverktøy: Kartlegging og
utredning.

Lumbrikus (norsk og naturfag):

Matematikkvideoer på flere språk

NAFO: Nasjonalt senter for flerkulturell
opplæring.

Norsk start

NRK skole for flere (dubbet på flere språk)

Nyankomne 6-16

Opplæring i fag, grunnskolen.

Organisering

Regelverk i grunnskolen

Salaby Mino

Skolekassa

Særskilt språkopplæring

Tema morsmål

ORD OG BEGREPER

Ordforrådet er grunnlaget for språklig kommunikasjon og har avgjørende betydning for forståelsen av både muntlig og skriftlig språk. Ordforrådet i skolefagene skiller seg fra hverdagspråket. Selv om elever har et godt utviklet hverdagspråk, kan de likevel trenge mye tid på å utvikle et ordforråd som kan brukes til å tilegne seg skolefag. Det er viktig å jobbe både med ord og begreper ut fra følgende definisjoner: Et **begrep** er et kognitivt verktøy. Et **ord** er en språklig merkelapp, ord er språkspesifikke. Når vi jobber med begrepet, må vi jobbe med ordet, konnotasjonene (hvilke meninger ordet har for språkbrukeren) og denotasjoner (betydninger)

Målsettinger:

Barna og ungdommene skal

- utvikle språklig bevissthet.
- utvikle god begrepsforståelse og et bredt ordforråd både i hverdagspråk og fagspråk.
- utvikle sikker bokstavkunnskap.
- utforske egen skrivning og få meningsfulle skriveoppgaver.
- utvikle egen lesing gjennom et mangfold av tekster.

Prinsipper og læringsaktiviteter

Barnehagen og skolen skal ha en helhetlig plan for arbeidet med ordforråd og begrepsinnlæring. I arbeidet med ord og begreper, må en ivareta språkets tre komponenter: Form, innhold og bruk.

NAFOs (Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring) prinsipper for arbeid med ord og begreper:

- Arbeidet med ordforråd bør være langvarig og systematisk og foregå i alle fag.
- Ordforrådslæring bør skje både direkte og indirekte (dybde og bredde).
- Lærerne må bruke varierte undervisningsmetoder og tilnæringsmåter slik at elevene får bredere erfaring med ordene og deres bruksområde.
- Lærerne må legge til rette for mye muntlig interaksjon (par, grupper og hel klasse).
- Ordforrådsarbeidet må gjøres konkret og satt i en sammenheng. Det bør lages ordbanker for tema en jobber med i klassen i alle fag. Lærere som jobber i samme klasse og på samme trinn, skal samarbeide om utvalg av ord og undervisningsmetoder.

- Lærerne må ta utgangspunkt i elevenes forkunnskaper og utnytte elevenes totale språkkompetanse (førstespråk, norsk, engelsk, ulike fremmedspråk).
- Språklærerne må jobbe bevisst med å hjelpe elevene til å få bevissthet om ords oppbygning.

Arbeidsmåter:

Word generation er utviklet for å arbeide systematisk med ord og begreper. Lærere i alle fag må jobbe med ulike metoder etter hva som er mest hensiktsmessig for faget. Dette kan være **begrepskart** der elevene både må finne synonymer til ordet, forklare hva det betyr og sette det i en sammenheng, det kan være **ordlister** med forklaringer til fokusord i emnet og

Ressursbank med lenkesamlinger

Barnehage:

Begrepslæring- begrepsundervisning

Skole:

Artikkel om læringsstrategier for å utvide elevenes ordforråd

Inspirasjonsfilm om språkverksted

Som lyn og eksplosjonar: Å utvikle ordforråd

BIBLIOTEKET SOM EN RESSURS I BARNEHAGENES OG SKOLENES SPRÅKARBEID

Målsetting: Øke bruken av biblioteket.

- Øke utlånet, både skjønn- og faglitteratur.
- Styrke biblioteket som en del av barnehagenes og skolens pedagogiske virksomhet.
- Øke samarbeidet mellom biblioteksjef og enhetsledere.

Biblioteket skal

- Dele ut bok til alle nyfødte og informere om viktigheten av lesing til småbarnsfamiliene.

- Støtte opp om kommunens språkplan og barnehagenes og skolenes satsing på lesing.
- Være med og bidra til at alle barn og ungdommer skal bli lest høyt for i løpet av uka.
- Legge til rette for at det gjennomføres ukentlig bibliotektime i alle klasser på barnetrinnet av kontaktlærer.
- Legge til rette for at barnehagen hver uke har med noen barn på bibliotekbesøk.
- Bidra med informasjon om nye bøker, lese-aksjoner og annen aktuell informasjon til ansatte og foresatte på møter, via Internett og ved andre informasjonskanaler.

Biblioteket skal være synlig overalt på skolene og i barnehagene og barna og ungdommene skal være aktive brukere av biblioteket.

- Det skal være gode utstillinger av bøker på klasserom og i fellesarealer på skolene og på alle avdelinger i barnehagene.
- I barnehagene skal det være bokkasser og mulighet for både å låne og levere inn bøker fra biblioteket.
- Elevene våre skal ha lyst til å låne og lese i bøker fra biblioteket, og ansatte skal bistå med utlån alle skoledager.
- Biblioteket skal ha ny, variert og interessant litteratur; skjønn -og faglitteratur.
- Leseambassadøren følger med i nye litteratur-utgivelser, har oversikt over barne- og ungdomslitteraturen, formidler litteratur og hjelper elever til å finne fram til riktig bok til riktig lesenivå.

Barna og ungdommene skal få tid til å lese i bøker fra biblioteket

- Alle pedagoger har et ansvar for å planlegge slik at barnehagebarna og skoleelevene leser bøker i barnehagen/ på skolen hver dag.
- Leseambassadøren skal være pådriver for at barnehagebarna/elevene leser bøker hver dag i barnehagen/på skolen og i fritiden.
- Biblioteksjefen og leseambassadøren kan veilede elevene individuelt i å velge rett bok.

Elevene skal kunne søke etter relevant informasjon på biblioteket

- Biblioteket har oppdaterte fagbøker og digitale muligheter for informasjonssøk.
- Leseambassadøren veileder elevene i bruk av biblioteket.
- Elevene skal få opplæring i kritisk bruk av kilder.
- Lærerne har ansvar for at elevene søker bokkilder i biblioteket i tillegg til kilder på Internett.

Involvering av barnehagebarna og skoleelevene

- Elever brukes aktivt i arbeidet med biblioteket:

- På 7. trinn skal elevene jobbe på biblioteket en periode om høsten og en periode om våren. De skal merke bøker, sette på riktig plass og sørge for rulling av billedbøker fra magasinet, eventuelt andre oppgaver. Hver elev skal ha fire arbeidsøker på biblioteket i løpet av skoleåret.
- Elever på ungdomstrinnet kan etter avtale med bibliotekar ha utplassering på biblioteket i arbeidslivsfag.
- Barna og ungdommene involveres i utstillinger og boka anbefalinger.
  - Barnehagebarna og elever på 1. og 2. trinn lager utstilling med tegninger til bøker de har lest.
  - Elever på 3. og 4. trinn skriver bokanmeldelser som henges opp i biblioteket.
  - Elever på 5.-7. trinn og 8.-10. trinn har ansvar for å lage hver sin bokutstilling i løpet av året sammen med biblioteksjef eller leseambassadør.

Elevene skal bli lest høyt for hver uke

- Leseambassadøren kan veilede og anbefale aktuell litteratur til skolens personale til bruk i høytlesning på alle trinn.
- Fadderordning innebærer at fadder leser regelmessig for sitt fadderbarn (På Lauvsnes er 5. trinnselevene fadder for 1., på Utvorda er de største faddere for de minste).

Leseambassadøren er pedagogisk ansvarlig for skolebibliotekarbeid. Dette innebærer også at hen skal:

- Utarbeide og gjennomføre leseprosjekter/lese-aksjoner og lesestimuleringstiltak for hele klasser eller for utvalgte grupper i samarbeid med lærere.
- Støtte skolen, lærerne og elevene i leseopplæringa.
- Utarbeide emnekasser til bruk i undervisningen når dette etterspørres. Biblioteket må involveres tidlig i planleggingen.
- Samarbeide med lærerne om tilrettelegging av litteratur i undervisningen.
- Gjennomføre opplæring i bibliotekkunnskap; alfabetisering, klassifisering, sjangerlære, forfatterkunnskap og kildekritikk.
- Arbeide for å oppfylle kompetansemålene i **Kunnskapsløftet**.
- Arbeide for å oppfylle målene i kommunens språkplan.
- Gi tips og råd til litteratur og lesing.

Fast samarbeid mellom skolene og barnehagene og biblioteket

- Ved oppstart av barnehage- og skoleåret skal biblioteksjef eller leseambassadør informere om bibliotekets samlinger og repetere rutine for selvbetjent utlån. Ansatte får opplæring i selvbetjent utlån slik at de kan registrere bøker som barnehagebarna og skoleelevene låner.
- Leseambassadøren skal presentere nyttinger og skal sammen med skolens ansatte legge til rette for gjennomføring av årlige leseprosjekter på alle trinn.
- Biblioteksjef eller leseambassadør deltar på foreldremøte i barnehagen og på småtrinnet hver vår. Tema: Lesing.

Ressursbank med lenkesamlinger

Bookbites

Leser søker bok

Lesesenteret

Digital bokhylle for barn og unge
(Nasjonalbiblioteket)

Lær noe nytt

Sommerles

Tid for ti

TxT

KARTLEGGING OG VERKTØY

Barnehage

I barnehagen jobber vi med 20-ordslister vår og høst. Disse hjelper oss å se om noen barn må kartlegges nærmere. Vi bruker observasjonsverktøyet TRAS på de barna vi er bekymret for at har en forsinket språkutvikling. Områdene som observeres er: samspill, kommunikasjon, oppmerksomhet, språkforståelse, språklig bevissthet og produksjon knyttet til lyd-, ord- og setningsnivå. Skjemaet finnes både i papirgave og digitalt.

Når det gjelder de største barna i barnehagen, bruker vi Språk 5-6 på alle. Dette er en screening for å se på barnets språkferdigheter når det gjelder setningsminne, ordspenn og begreper.

Skole

Udir har utarbeidet kartleggingsprøver i lesing for 1.-3. trinn. Disse måler ferdigheter som danner grunnlag for god leseutvikling. Prøvene viser progresjonen fra språklig bevissthet, via bokstavkunnskap og ordlesing, til å lese ulike typer tekster med sammenheng og forståelse. Alle lærerne på småtrinnet skal bruke Lundbergs skjema for observasjon av barnas lese- og skriveutvikling.

På mellomtrinnet og ungdomstrinnet tar alle elevene Kartleggeren høst og vår, i tillegg til de nasjonale prøvene i lesing på 5., 8. og 9. trinn. På skolene i Flatanger skal nasjonale prøvene analyseres og brukes aktivt i forbedringen av undervisningen og får å gi god, tilpasset opplæring til den enkelte elev. I forhold til lesing, er det viktig at vi jobber systematisk med leseutviklingen til hvert enkelt barn. Observasjonsverktøyet SOL (Systematisk Observasjon av Lesing) er et godt verktøy. Observasjon av lesingen må skje i ulike fag og med ulike tekster, og dette krever samarbeid lærerne imellom. SOL skal brukes på alle trinn, og hovedansvaret for gjennomføringen ligger på faglærer i norsk.

Skolene skal samarbeide tett med Pedagogisk Psykologisk Tjeneste (PPT) om oppfølging av elever der en er bekymret for forsinket språkutvikling og ulike språkvansker. Vi bruker Logos for å kartlegge lesevansker og diagnostisere dysleksi. Språk 6-16 kan også være et aktuelt kartleggingsverktøy ifht språkvansker. Det kan være aktuelt å bruke setningslesingsprøven S40 som er et screeningverktøy for 4.-10. trinn. Det kan brukes til å avdekke lesevansker. Kartlegging av ord og setningslesing kan i samarbeid med PPT gjøres med OL 120 (ordlesing) og MiniSL1 og MiniSL2 (Setningslesing). Ordavkodingsferdigheter kan testes med ordkjedetesten på 3.-10. trinn.

Språkløyper brukt i lærende møter

Utdanningsdirektoratet har utarbeidet en stor, digital Ressursbank med lenkesamlinger ved navn «Språkløyper». Skolene og barnehagene i Flatanger har i ulik grad brukt denne ressursen. På siden er det kompetansepakker for ulike målgrupper kategorisert i hhv barnehage, barnetrinn, ungdomstrinn og videregående. Hver enhetsleder skal sørge for at det månedlig jobbes med disse pakkene etter en systematisk plan for hver barnehage og skole.

Etterutdanning ansatte

Egen plan for dette utarbeides av barnehagene og skolene i fellesskap, og i samarbeid med nabokommunene. Oppvekstsjefen har ansvaret for dette.

Temakvelder tema lesing

For ansatte om språk og lesing.

For foresatte med tips og bevisstgjøring om språk.

I tillegg til det blir det laget en ressursbank med lenkesamlinger om ny litteratur.

Oppsett for hvert barnehage- og skoleår

År	Barnehage	Samarbeids-tema barnehage-småtrinn	1.-4.	5.-7.	8.-10.
2019-2020	Språkplanen	Overgangen barnehage-skole	Språkplanen		
2020-2021	Språk og leseaktiviteter	Språk og lese-aktiviteter, 3 ganger hvert halvår	Skolebiblioteket		
			Lesing i begynneropplæringen	Lesing av ulike kjelder med same tema Leseflyt	
2021-2022	Språkhverdag	Språk-hverdag og skrivning, 3 ganger hvert halvår	Nasjonale prøver i lesing – høst 2021. Ansvarlig: Lærerspesialist norsk.		
			Leseforståelse og leseflyt 1.-10 - fagmøter norsk. Ansvarlig: Lærerspesialist norsk.		
			Språkløyper: Skrivning i begynneropplæringen vår 2022- fem økter	Språkløyper: Å støtte elevene sin skrivning- vår 2022 seks økter	Prinsipper for god skriveopplæring vår og høst 2022- elleve økter
2022-2023	Språkvansker	Språk-vansker og skrivning, 3 ganger hvert halvår	Bokstavlæring og metodevalg i begynneropplæringen	Sidemål på mellomsteget-fagmøter norsk. Ansvarlig: Lærerspesialist norsk.	
			Håndskrift og tastatur. Ansvarlig: Lærerspesialist norsk.		Sidemål på ungdomsskolen- fagmøter norsk. Ansvarlig: Lærerspesialist norsk.
2023-2024	Brobyggeren	Språk og lese-aktiviteter, 3 ganger hvert halvår	Når lesing og skrivning blir vanskelig på 1. og 2. trinn- høst 2023 – ni pakker	Å arbeide med språk og vokabular høst 2023- ni pakker	
			Elever med stort læringspotensial – vår 2024 ti økter		
2024-2025			Språkvansker høst 2024- seks økter		